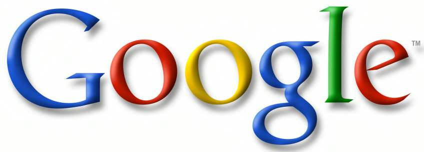

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

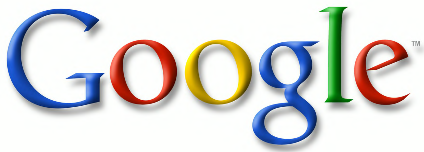
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

LANE LIBRARY. STANFORD UNIVERSITY

HET (AUTO- EN MUTUEEL-) naneeren

VAN

MANNEN en JONGENS

EN

VROUWEN en MEISJES,

ZIJNE GEVOLGEN, EN ZIJNE BEHANDELING.

EEN OPSTEL VOOR „RIJP EN GROEN",

VAN

Prof. Dr. med. J. SCHOONDERMARK Jr.,

Officier van de *Académie „Christophe Colomb"* (Frankrijk), *Eerelid* van *The Malthusian League* (Engeland), van den *Sozial-Harmonischen Verein* (Duitschland), en van de *Ligue de la Régénération Humaine* (Frankrijk-België).

„Die van ulieden zonder zonde is, werpe eerst den steen op haar."

JEZUS CHRISTUS.

Tweede, door den Schrijver herziene Druk.

0799
537
1902

AMSTERDAM,
W. B. MORANSARD.
1902.

APR 10 1932

LANE

MEDICAL LIBRARY

Gift

LANE LIBRARY. STANFORD UNIVERSITY

HET (AUTO- EN MUTUEEL-) ONANEEREN.

HET (AUTO- EN MUTUEEL-) Onaneeren

VAN

MANNEN en JONGENS

EN

VROUWEN en MEISJES,

ZIJNE GEVOLGEN, EN ZIJNE BEHANDELING.

EEN OPSTEL VOOR „RIJP EN GROEN",

VAN

Prof. Dr. med. J. SCHOONDERMARK Jr.,

Officier van de *Académie „Christophe Colomb"* (Frankrijk),
Eerelid van *The Malthusian League* (Engeland), van den *Sozial-Harmonischen Verein* (Duitschland), en van de *Ligue de la Régénération Humaine* (Frankrijk-België).

„Die van ulieden zonder zonde is, werpe eerst den steen op haar."

JEZUS CHRISTUS.

Tweede, door den Schrijver herziene Druk.

AMSTERDAM,
W. B. MORANSARD.
1902.

0799
S37
1902

L. S.

Slechts weinige weken verliepen er sedert de eerste uitgave van mijn opstel voor „*Rijp en Groen*" in het licht kwam, en nu reeds verzoekt de Uitgever mij, door revisie van deze, eene tweede oplage voor te bereiden.

Ik zal daarmede mij niet — gelijk zoo menig auteur, dwaselijk genoeg, doet — verhoovaardigen op de *deugdelijkheid* van mijne pennevrucht, doch ik meen uit dien spoedigen verkoop, alleen te mogen afleiden, dat het door mij behandelde onderwerp, door velen als een zeer gewichtig wordt opgevat. Of ik er in geslaagd ben, een *leerzaam* geheel te leveren, dat menig' ongelukkige ten nutte kan zijn, weet ik niet; ik heb daarnaar *gestreefd,* hoewel ik mij volkomen bewust ben van de moeilijkheid in dit opzicht iets inderdaad doeltreffends te verstrekken. In *onze* taal is ook over dit onderwerp zooveel *abracadabra* gegeven, dat ik mij geroepen gevoelde den Nederlandschen Lezers en Lezeressen wat aan te bieden, hetwelk door den *wetenschappelijk*

gevormden medicus niet, als zooveel, met een glimlach of een schouderophalen ter zijde wordt gelegd.

De vele bewijzen van goedkeuring, ontvangen van *bevoegde* beoordeelaars, sterken mij in het geloof, dat ik ook over dit gewichtig onderdeel der *Vergelijkende en Bizondere Biologie en Pathologie der Voortplanting*, mijne pen naar wensch heb gehanteerd.

Den Uitgever ten slotte mijn dank, dat hij, met mij, den zedelijken moed heeft het afkeurend oordeel van allerlei kniesooren te laten, voor wat het is: *gewauwel* van . . . . Onanisten!

Amsterd., 19 Aug. 1902. SCHOONDERMARK.

Onder Onanie versta ik elke willekeurig te voorschijn geroepen opwekking van de geslachtsdrift, van de libido sexualis, welke niet geschiedt met het doel den bijslaap uit te oefenen, onverschillig of die opwekking al dan niet door eene zaaduitstorting gevolgd wordt. Alleen bij deze breede opvatting van het begrip onanie kan men daaronder alle verschijnselen rangschikken, welke daartoe gewoonlijk gerekend worden. Vóór alles moet ik het begrip „onanie'' zoo ruim opnemen, omdat ik anders lichtelijk gevaar loop verkeerd te worden begrepen. Honderden malen heb ik op de vraag of in de jeugd geonaneerd werd, oprechtelijk een ontkennend antwoord gekregen. De ondervraagde dacht alleen aan het engere begrip onanie, d. i. aan het te voorschijn roepen van een' geslachtelijken orgasmus en eene zaaduitstorting door manueele wrijving van den eikel (masturbatie), en daaraan nu had hij zich in werkelijkheid niet schuldig gemaakt. Dat hij evenwel in vervelende lesuren, in uren van slapeloosheid gedurende den nacht, of op wandelingen in de eenzaamheid, zich in zijn' geest de meest stoutmoedige erotische beelden voorgetooverd en afgeschilderd en daardoor zijn zenuwstelsel in de war gebracht heeft (neurasthenia sexualis*) en den grondslag gelegd heeft voor onwillekeurige zaaduitstortingen, dat alles achtte hij niet noodig zijn'

*) SCHOONDERMARK: *Neurasthenia Sexualis.* Amst.

geneesheer mede te deelen, dat alles beschouwde hij zelfs niet als onanie, en hij gevoelde zich bevredigd zich in dit opzicht gunstig te hebben onderscheiden van zijne masturbeerende vrienden. Deze *ideale* onanie behoort evenzeer tot het begrip onanie, als de masturbatie zelf, en doet, vooral als zij geruimen tijd wordt uitgeoefend, even gewis als deze, de dispositie tot zaaduitstortingen ontstaan. Juist om deze reden meen ik de definitie van het begrip onanie zoo ruim te moeten nemen.

De bekende Duitsche androloog FÜRBRINGER verstond onder onanie de kunstmatige, door eigen aandrift en door eigen manipulatie, zonder medewerking van het andere geslacht, tot op ejaculatie, eventueel bij vrouwen en kinderen, tot het toppunt van opwekking, opgevoerde prikkeling van de uitwendige geslachtsdeelen, inzonderheid van den eikel en van den scheedeingang. Bij die opvatting echter, is zoowel de *ideale,* als de *mutueele* (wederkeerige) onanie, welke laatste bij jongens toch eene niet geringe rol speelt, uitgesloten. De suggestietherapeut VON SCHRENCK-NOTZING verstaat onder onanie de gezamenlijke middelen waarvan het eene of het andere geslacht zich bedient, om den sexueelen orgasmus kunstmatig, d. i. buiten den gewonen bijslaap, te verkrijgen. Alzoo moet men de homosexueelen, de paederasten, enz., mede tot de onanisten rekenen, wat toch zeker niet juist is. Zoo ook zou de coïtus in den mond, tusschen de zogklieren, enz., eveneens tot de onanie behooren, eene meening, welke slechts zeer weinigen van de mij bekende schrijvers over onanie, met VON SCHRENCK-NOTZING deelen. De Fransche venereoloog FOURNIER verstaat onder onanie eene heillooze gewoonte, gevolgd door eene tegennatuurlijke zaaduitstorting, ontstaan door aanraking, of door het effect van eene vurige phantasie *(provoqué par des attouchements ou par l'effet d'une imagination ardente),* eene opvatting, welke zoowat overeenstemt met de mijne.

De benaming *onanie* is afkomstig van TISSOT, die, naar hij beweert, haar overnam van een — *mij* onbekend — Engelsch

schrijver, en is afgeleid van ONAN, van wien in den bijbel gewaagd wordt. De Grieken noemden haar *χειραψία*, de vrouwelijke onanisten *Τριβάδες*. Verdere benamingen zijn: *manutigium*, *manibus emendicata Venus*, *mollities*, *masturbatio* en *manustupratio*.

De uitdrukking *onanie*, afgeleid van ONAN, (eerste boek van MOZES, hoofdst. 36,9) is eigenlijk zeer onjuist gekozen, omdat ONAN, die naar de wet, de vrouw van zijn overleden ouderen broeder moest huwen (*matrimonium leviratus*), zoo hij zich door haar niet openlijk bespot wilde zien, trachtte te voorkomen, dat die schoonzuster kinderen van hem kreeg, omdat hij wist, dat die kinderen niet werden beschouwd als de zijnen; hij liet daarom, als hij den bijslaap met de vrouw van zijn' broeder uitoefende, het zaad „ter aarde vallen" en „verdorf" het, opdat hij zijn' broeder geen „zaad" (nakomelingschap) zou geven. (Genesis 36, 8. 9.) Volgens het vijfde boek van Mozes, hoofdst. 21, was het hem bovendien nog veroorloofd, andere vrouwen te hebben, omdat hij door den dood van zijn' broeder nu eerstgeborene was geworden; van deze vrouwen kon hij een' zoon krijgen, die zijn' naam en alle bezittingen van de familie zou hebben geërfd. Het is dus zeer begrijpelijk, dat ONAN, teneinde den spot te ontgaan, wel zijne schoonzuster huwde en zijne huwelijksplichten vervulde, doch dat hij zich daarbij derwijze gedroeg, dat zijne persoonlijke belangen niet geschaad werden. Hij deed dat, wat men tegenwoordig *„fraudeeren"* noemt, hij oefende den coïtus incompletus (coïtus interruptus) uit, d. i. hij trok de roede vóór de loozing terug en liet het sperma ter aarde vallen, eene handeling, welke, gelijk bekend, met onanie niets te maken heeft.

Als FOURNIER echter schrijft: *préferant les sensations factices et forcées qui en proviennent aux vrais plaisirs d'un mariage légitime,* dan is dat zeer beslist eene onjuiste opvatting, evenzeer als de mededeeling van VOLTAIRE in den *Dictionnaire philosophique,* die de handelwijze van ONAN eveneens voor dat

houdt, wat men in den tegenwoordigen tijd onder onanie verstaat.

In de oudheid was de onanie slechts weinig verbreid; ik wijs hierop met klem tegenover de tegengestelde meening van andere hedendaagsche schrijvers. In den bijbel wordt van haar niet gewaagd en zeker wel niet uit beschaamdheid, want in dat boek worden uitvoerig en onbewimpeld dingen verteld, die heel wat schandelijker zijn dan de onanie. Ook de oude Grieken gewaagden niet van haar, hoewel zij op de meest ongedwongen wijze en met de grootste toegeeflijkheid van veel afschuwelijker zaken reppen. Alleen van DIOGENES weten wij, dat hij op de meest schaamtelooze wijze onaneerde. HIPPOCRATES beschreef zeer nauwkeurig de pollutiën tengevolge van sexueele excessen bij jonggehuwden en wellustelingen; de onanie echter, heeft hij niet genoemd. SUETON, PERSIUS, JUVENALIS, GALENUS en CELSUS verzwijgen niets van de verdorvenheid der Romeinsche zeden, doch over dit punt hebben zij niet geschreven. Eerst sedert het midden van de 18de eeuw is men begonnen, enkele gevallen van bizonder nadeelige gevolgen, op te teekenen. Zoo verschenen op het eind van de 18de en in het begin van de 19de eeuw mededeelingen van LEVI, SYDENHAM, BOERHAAVE, ZIMMERMANN, VAN SWIETEN, KAMPE, SALZMANN, OEST, VOGEL e. a. In 1784 verscheen het boek van TISSOT, *De l'Onanisme,* hetwelk groot opzien verwekte, doch geheel ten onrechte. Zeer juist brandmerkt LALLEMAND het boek van TISSOT als „eene ellendige compilatie zonder critiek, valsche en onbepaalde theorieën, gebrekkige waarnemingen, dikwerf, vooral in therapeutisch opzicht, zonder keus en beteekenis en onvergeeflijke dwalingen". Voor een' medicus is het eene zware taak het werk door te worstelen. Als CURSCHMANN, FÜRBRINGER en anderen evenwel schrijven, dat TISSOT door zijne mededeelingen slechts geschaad heeft, dan is dat zeer zeker niet juist; hij heeft duizenden bij duizenden voor de wandaad, welke zij aan eigen lichaam pleegden,

de oogen geopend en hij heeft daarmede duizenden bij duizenden weder op den rechten weg gebracht. Daaraan sloten zich aan „de brieven over de gevaren der onanie" van DOUSSIN, DUBREUIL, FERAUBÉ's verhandeling over *chiromanie* (d. i. de hartstocht, die zich voor zijne bevrediging van de hand bedient), die reeds meer gezuiverd waren dan het boek van TISSOT. Het beste werk over onanie echter is dat van DESLANDES: *Over onanie en de overige geslachtelijke uitspattingen* (1835); het munt zoowel uit door keurigheid van voorstelling, als door nauwgezet onderzoek en onbevooroordeelde meeningen. Pakkende en treffende schilderingen komen ook voor in LALLEMAND's *Des Pertes seminales involontaires* (1841). Van de latere kleinere geschriften moet ik nog noemen: BEHREND, *Ueber Reizung der Geschlechtsteile, besonders über Onanie ganz kleiner Kinder,* (*Journal für Kinderheilkunde* 1860), RITCHIE's opstel *Masturbatie als oorzaak van psychische stoornis* (*Lancet,* 1861) en PLAGGE's *Geslachtsgenot en geestesstoornis* (*Memorabiliën,* 1863). Een meer omvangrijk geschrift over dit thema is sedert de onsterfelijke publicatiën van DESLANDES en LALLEMAND echter niet meer verschenen. Zelfs FOURNIER's *De l'Onanisme* (1893) zinkt in het niet tegenover wat deze beide mannen op dit gebied ten beste gaven.

Hoewel nu ook kan worden aangenomen, dat de onanie eeuwen lang in het verborgen kan zijn gepleegd, is het toch zeker, dat zij meer onder de nieuwere generatiën schuilt, en haar terrein schijnt dààr steeds meer uitbreiding te krijgen. Bij de Grieken der oudheid en de Romeinen, speelde de gymnastiek eene groote rol; de schoonheid, gratie, kracht en behendigheid van het lichaam, met alle welke de onanie zich niet laat vereenigen, genoten eene bijna goddelijke vereering, en, wat mij van nog meer gewicht schijnt, de geslachtsbehoeften konden, daar men den jongen lieden niet alleen daarbij geen hinderpalen in den weg legde, maar hun dat verkeer zelfs gemakkelijk maakte, op elke wijze worden bevredigd en verder waren

geslachts*ziekten* nagenoeg nog onbekend. Door het christendom werd de kuischheid weder op den voorgrond gebracht en, gelijk LALLEMAND zeer juist opmerkt, kon de meest vernederende van alle hartstochten hen, die zich om hun geloof te verdedigen, vrijwillig aan alle vervolgingen blootstelden, niet bereiken. Tijdens de groote volksverhuizing, het tijdperk der heerschappij van kracht en moed, daarna in den tijd der geharnaste ridders en de daarop volgende tijden van opstanden van burgers en boeren, was noodwendig lichaamskracht het eerste, waarnaar moest worden gestreefd en daarbij kon voor onanie, natuurlijk geen ruime plaats zijn. En in nog latere perioden, toen LODEWIJK XIV en LODEWIJK XV als het ware voor geheel Europa den moreelen toon aangaven, toen heerschte vanaf den koninklijken kring tot aan den eenvoudigsten mensch, zulk eene onbeschaamde liederlijkheid en waren de geslachtsverhoudingen zoo weinig beperkt, dat ontwikkeling van eenzame hartstochten niet mogelijk was. Juist, schijnt het dus, dat de onanie nooit zulke groote verwoestingen heeft aangericht als vanaf het midden van de vorige eeuw. Ter verklaring van dit feit wordt door den een, de beschaving, door anderen, de ophooping van groote menschenmassa's in de steden, aangevoerd, doch zeer zeker ten onrechte. Dat de onanie onder de dorpelingen evenzoo sterk verbreid is, als onder de stedelingen, en wel het meest bij hen, die in de eenzaamheid leven, weet ieder medicus met wat ervaring. De hoofddoorzaak, dat de onanie tegenwoordig oneindig meer verbreid is dan vroeger, is ongetwijfeld gelegen in het feit, dat allerlei besmettelijke ziekten de meest dringende geslachtsbehoeften bedreigen en alzoo duizenden afhouden van het zoeken naar het natuurlijk geslachtsverkeer. Maar ik moet op nog een ander punt wijzen. Geonaneerd, is ongetwijfeld ten allen tijde, hoewel ook lang niet zoo veel, als heden ten dage en ook lang niet met die schadelijke gevolgen, gelijk wij die tegenwoordig zoo dikwerf onder de oogen krijgen. Dit zal wel komen, omdat de vroegere gezondere generatiën door de onanie

niet zoo aangegrepen werden, als de tegenwoordige, veelal van den beginne af nerveus aangelegde geslachten. Alle schrijvers zijn het er over eens, dat de onanie alleen op neuropathischen bodem, werkelijk ernstige gevolgen heeft en dat van den beginne af gezonde naturen, meestal slechts geringe nadeelen ondervinden. Zoo zullen vroeger door de onanie enkelen ook ziek geworden zijn, doch niet zoo ernstig als tegenwoordig. Aan den anderen kant waren de gevolgen zoowel als het wezen der onanie, vóór het einde van de 19de en het begin van de 20ste eeuw, bijna totaal onbekend en zal het toen gegaan zijn, gelijk zoo dikwerf als men de oorzaak van een pathologisch verschijnsel herkende, dat de kwaal toeneemt met het aantal waarnemers, aan wier opmerkzaamheid zij vroeger ontsnapte. Maar dit toegegeven, is het toch buiten twijfel, dat in vroegere tijden veel zeldzamer gemasturbeerd werd, dan tegenwoordig.

De verbreiding der onanie is ongemeen groot; wij treffen haar aan vanaf de prilste jeugd tot op hoogen ouderdom; gewoonlijk echter komt zij voor in de puberteitsperiode, van het 14[de] tot het 20[ste] jaar. Over het algemeen vindt men haar meer daar, waar weinig gelegenheid tot sexueel verkeer bestaat, alzoo op het platteland en in de kleine steden. Het zeldzaamst wordt na het 20[ste] jaar met de onanie begonnen en dan wel het meest door jonge mannen, die geruimen tijd betrekkingen hebben met meisjes, die hun eene geslachtelijke toenadering niet veroorloven.

Als sommige zenuwartsen beweren, dat er geen menschen zijn, die nooit eens zich aan onanie schuldig gemaakt hebben, dan kan men dat wel voor juist aannemen, mits men daaronder dan ook rekent het eerste begin van *ideale* onanie. Als echter Prof. Dr. Berger schrijft: *Die Masturbation ist eine so verbreitete Manipulation, dass von 100 jungen Männern und Mädchen 99 sich zeitweilig damit abgeben, und der hundertste, der reine Mensch, die Wahrheit verheimlicht*, en als verder Moll beweert: *Wer es bestreitet, je onaniert zu haben, hat es oft nur*

vergessen — dan moet ik die heeren met de meeste beslistheid tegenspreken. Juist, spreekt MOLL, waar hij zegt, dat de *meeste* menschen hunne geslachtsdrift het eerst bevredigen door onanie.

Men onderscheidt 3 vormen van onanie:

1. Onanie door tactiele prikkels (masturbatie). De meest verbreide wijze bestaat in wrijvende, drukkende, schommelende beweging van de dijen of in wrijving van de roede met de handen en wel vooral van den eikel. Anderen kneden het mannelijk lid aan den wortel of strijken en kittelen den bilnaad of de teelballen; een derde doet dat alles in de blaasstreek, of legt zich op den buik en drukt de roede daar tegen aan. Weder anderen ejaculeeren door bloote aanraking van eene publieke vrouw op de straat. Volgens HAMMOND is de wrijving of prikkeling van de uitwendige geslachtsdeelen alleen, niet voldoende om den vereischten graad van zinnelijke opwekking te verkrijgen; door de peripherische prikkels komen veeleer voorstellingen tot stand, welke zich verbinden met het gevoel van wellust. De inhoud dier voorstellingen betreft in het meerendeel der gevallen, sexueele betrekkingen en aangelegenheden. Deze bewegingen worden zoolang voortgezet, dat de orgasmus intreedt, die dan, indien het individu geslachtsrijp is, gevolgd wordt door de zaaduitstorting, de ejaculatie.

Voor velen zijn, zoo zij reeds een geruimen tijd geonaneerd hebben en ongevoelig geworden zijn voor de gewone genietingen, om een orgasmus te verkrijgen, de gebruikelijke manipulatiën met de hand, niet meer voldoende. Zij moeten zich andere, meer verfijnde methoden uitdenken. Zoo verhaalt CHOPART van zekeren GABRIËL GALLIEN, een' schaapherder te Languedoc, dat hij zes duim lange houten stiften in de pisbuis inbracht en toen die niet meer de gewenschte prikkeling verwekten, de pisbuis met een stomp mes van lieverlede geheel opengespleten had; DESLANDES, van een' onderwijzer, die onaneerde met een omgebogen ijzerdraad, tot op zeker

oogenblik dat ding in eene slijmvliesplooi bleef haken, waardoor eene moeilijke operatie noodig werd. SARAILLÉ verhaalt van iemand, vijftig jaar oud, die met eene stopnaald onaneerde tot dat deze afbrak en het voorste stuk in de blaas viel; HAMMOND vermeldt hetzelfde met een' caoutchoucpennehouder. KREPS te Petersburg, doet kond van een' jongen man, die geregeld op zijn spreekuur verscheen, schijnbaar, om zich wegens sexueele neurasthenie, dikke sondes in de urethra te doen inbrengen, doch in werkelijkheid, om zich door den medicus te doen onaneeren. Bekend ook is, dat vingerringen moesten worden doorgevijld, die de jongens met het doel om te onaneeren, over de roede geschoven hadden. In het afgeloopen jaar heb ik datzelfde met koperen gordijnringen, tweemalen moeten verrichten, eens bij een' jongen van 15 jaar, de tweede maal bij een jongen man van ruim 23 jaar, die „op het punt van trouwen" stond. DUPUYTREN moest verscheidene malen een bobèche doorvijlen, die met gelijk doel aangewend was. CHOPART (*Malad. des voies urinaires*) verhaalt van stroohalmen, van houten staafjes, van ijzerdraad, welke in de blaas gedrongen waren. SENN opereerde ter verwijdering uit de blaas en uit de achterste pisbuis van een plantenstengel (*tige herbacée*), RIGAL van een stuk stengel van een lisch (*tige de glaïeul*), BONNET van een stengel van een wijngaardrank (*tige de sarmens*). In het werk van CHOPART, hetwelk ik zooeven noemde, komt eene geheele anthologie voor over voorwerpen, welke met het doel van onanistische manipulatiën gebezigd werden.

2. Onanie door psychische prikkels (psychische of ideale onanie). Wij treffen haar hoofdzakelijk aan bij hen, wier phantasie abnorm lichtelijk prikkelbaar is, deels van den beginne af *(paradoxis)*, deels door langdurig masturbeeren, verworven, en is, volgens VON SCHRENCK-NOTZING, altijd een teeken van psychosexueele hyperaesthesie. Onder ideale onanie verstaat men de wijze van zelfbevrediging, waarbij zonder manueele of mechanische inwerking, de ejaculatie met de zinnelijke op-

wekking, uitsluitend door de werking der phantasie wordt verkregen. De onanist stelt door middel van zijne phantasie, stap voor stap de verschillende stadiën zich voor oogen, tot hij ten slotte den vollen orgasmus gevoelt. Spoedig gevoelt hij, dat de phantasiebeelden, welke eens toereikend waren ter opwekking van zijn zin, van lieverlede hunne kracht verloren hebben, evenals eene sterk prikkelende spijs, geruimen tijd gebruikt, eindelijk niet pikant meer is voor de smaakpapillen. Daarom schept hij zich immer meer wellustige en onnatuurlijkere situatiën. Eindelijk bemerkt hij dan, dat de natuurlijke geslachtsacte hem niet meer vermag te bevredigen, omdat de werkelijkheid op verre na niet beantwoordt aan zijne verwachtingen. Zoo zijn er mannen, die alleen dezen vorm van opwekken kennen en langs den natuurlijken weg geen erectiën meer krijgen, doch deze methode gemakkelijk en zelfs meermalen daags uitvoeren. In Amerika vormen dergelijke menschen, gelijk Hammond zegt, dikwerf eene vereeniging en hebben zij bepaalde teekens, waardoor zij elkander onderling herkennen. Aanvankelijk treden hierbij geen pollutiën op; nadat de orgasmus korter of langer geduurd heeft, verslapt de erectie en de onanist gevoelt zich als geradbraakt; bij langeren duur der gewoonte of bij van den beginne af prikkelbare individuën volgt op de hoogte van den orgasmus, de ejaculatie, waarbij zich dan, in dubbele mate schadelijk, nog zenuwprikkeling en zaadverlies (spermatorrhoe) voegen.

Deze vorm der onanie is moeilijk te genezen, omdat het natuurlijk veel gemakkelijker is, uitwendige manipulatiën te verhinderen, dan de inbeeldingskracht in toom te houden.

Eene zuiver nerveuse zinnelijke opwekking, ook als die niet direct samengaat met spermatorrhoe, het lezen van erotische werken, de aanblik van wellustige beelden, kortom alle aangelegenheden, welke geschikt zijn om een' toestand van opgewondenheid der geslachtsorganen te voorschijn te roepen, kunnen dezelfde uitwerking hebben als materieele misbruiken en

uitspattingen. Altijd ontstaat uit zulk eene opwinding eene rijkelijke sperma-afscheiding met onstuimige, afmattende erectiën, waardoor natuurlijk de ontwikkeling van pollutiën begunstigd wordt.

Zeer interessant is de religieuse opvatting, welke de phantasie vooral van de meer onbeschaafde volksstammen heeft van het ontstaan van den orgasmus door erotische voorstellingen. Zoo schrijft PLOSS: *Ungemein weit verbreitet ist der Glauben, dass böse Geister bestimmter Art die Macht besässen, die jungen Mädchen und Frauen sowohl, als auch die Jünglinge und Männer auf ihrem nächtlichen Lager zu besuchen, natürlich immer in der verführerischen Gestalt des anderen Geschlechts, um mit ihnen den Beischlaf zu vollziehen. Das auf die Pollutionen am andern Tage folgende gefühl von Zerschlagenheit wurde der aufsaugenden Kraft des bösen Nachtgeistes zugeschrieben. Diese im Mittelalter als Incubus und Succubus, als Ephialtes und Hyphialtes, als Nachtmact oder Alp, als Cauchemares oder Aufhucker bezeichneten Dämonen waren bereits viele Jahrhunderte vor unserer Zeitrechnung den Kulturvölkern Westasiens bekannt und wurden dort als Nachtmännchen resp. Nachtweibchen gefürchtet.* Hierbij merkt VON SCHRENCK-NOTZING zeer juist op, dat de prikkelingstoestanden in het genitaalapparaat in het tijdperk der puberteit bij beide geslachten en bij de meisjes en vrouwen gedurende de menstruatie, reflectorisch werken op het centraalzenuwstelsel, erotische beelden doen ontstaan, welke de beteekenis kunnen aannemen van hallucinatiën, die zich voegen naar het individueel religieus geloof. De centrifugale terugwerking dier voorstellingen verwekt bij voldoende kracht, in slapenden of wakenden toestand, de bekende wellustige gevoelens en onderscheidt zich van de willekeurige psychische onanie, alleen door de onbewuste, latente opwekking der phantasie.

3. VON SCHRENCK-NOTZING onderscheidt nog *een derden vorm der onanie*, een samenwerken van zins- en voorstel-

lingsprikkels. Bij deze groep is voor het ontstaan van den orgasmus, de werking van de phantasie alleen, niet voldoende, doch daarbij moet een zinnelijke indruk komen, om het zenuwstelsel tot de noodige opgewondenheid te voeren, zooals de aanblik van eene lieftallige vrouw, van een wellustig beeld, enz. Hierbij is het echter niet bepaald noodig, dat de onanist zich immer voorstellingen met een lascieven inhoud schept, in sommige gevallen is reeds de zinnelijke indruk, zoo vooral bij overprikkelbaarheid van de genitale centra, voldoende om den orgasmus te doen ontstaan. Anderen beginnen de onanistische acte met het zich voortooveren van phantasiebeelden en verwekken dan den orgasmus onder mechanische medewerking (masturbatie, persen en wrijven van de dijen). Bij sommigen zijn ook zinnelijke indrukken, die schijnbaar met het geslachtsleven niet het minste verband hebben (eene schoone muziek, een verheffende aanblik, bepaalde reuken), voldoende om het psycho-sexueel mechanisme in beweging te brengen en eene onanistische acte te bewerken. Genoemde zinnelijke prikkels verwekken in den hersenbast sexueele voorstellingen, gevoelens en aandrang, welke alle bij hyperaesthetische individuën, de volle geslachtelijke bevrediging kunnen doen volgen.

De *oorzaken der onanie,* zegt Fournier, zijn talrijk en menigvuldig. Deslandes onderscheidt 3 hoofdgroepen van oorzaken:

1. het individu komt *van zelf,* zonder medewerking van anderen, tot onanie;

2. door *verleiding;*

3. in stede van den onmogelijk geworden bijslaap, neemt het individu tot onanie *als noodhulp* zijn toevlucht.

Wat de *eerste groep* betreft, komt hier in de eerste plaats in aanmerking, eene in de kinderjaren te vroeg optredende geslachtsdrift, (door von Krafft-Ebing, *paradoxie* geheeten). Er treden hierbij vermoedens, aandrangen op, zonder dat door peripherische oorzaken (phimosis, balanitis, Oxyuris, enz.) aanleiding wordt gegeven tot manipulatiën aan de genitalia. Deze

toestand moet beschouwd worden als eene pathologische irritatie. Deze kinderen zijn meestal prikkelbaar, naar geest zeer ontwikkeld en hebben ook voor hun' leeftijd buitengewoon ontwikkelde en gevoelige geslachtsorganen. Zeer terecht merkt Lallemand op, dat bij eene zoo vroege onanie, meestal abnormale toestanden van het zenuwstelsel voorkomen. Voor zooverre omtrent dit punt, *mijne* ervaring gaat, bestaat in het meerendeel der gevallen, waarin onanie reeds in de kinderjaren, lang vóór de puberteitsontwikkeling gepleegd werd, eene neuropathische dispositie. Fournier zegt, dat kinderen wier spier- en spijsverteringsstelsel zeer ontwikkeld zijn, niet zoo lichtelijk tot onaneeren komen; „zij gevoelen behoefte, hunne leden te oefenen en hun eetlust te bevredigen". En op eene andere plaats zegt hij: „de kinderen, die alleen de rust zoeken, om van hunne moeheid uit te slapen, staan in hunne geslachtsontwikkeling twee tot drie jaren of meer, ten achter tegenover hen, die alleen dan tot lichaamsbeweging overgaan, als men hen om hen uit hun rust wakker te schudden, daartoe aanspoort".

Vogel verhaalt van een éénjarigen, die zich bij voortduring erectiën maakte, door met de dijen tegen elkander te wrijven; Behrend deelt hetzelfde mede van een' knaap van 1½ jaar, Curschmann van een 4-jarigen jongen. Dergelijke mededeelingen kan men vinden bij Steiner in zijn *Compendium der Kinderkrankheiten*, bij Jacobi (*On Masturbation and „Hysteria" in young children*), bij Hirschsprung, bij Fleischmann, e. a. De jongste mannelijke onanist, dien Donner te zien kreeg, was 2½ jaar oud, de zoon van een' officier; hij „reed" eens over den vloer en kreeg daarbij een gevoel van wellust en eene erectie. Dit provoceerde hij nu dagelijks 8—10 maal, en toen hem dit door zijne ouders, die de zaak bemerkt hadden, ten strengste verboden was, droomde hij 's nachts van dat schuifelen en kreeg hij daarbij eene erectie. Daags daarna was hij dan gewoonlijk zeer afgemat. Hij kreeg convulsiën, eene prikkelbare blaas, darmatonie en vermagerde tot op een skelet. Door eene doeltreffende behandeling gelukte

het eindelijk dat „droomen" te onderdrukken, waarna de verbetering snel toenam en de kleine ten slotte door een verblijf van eenige maanden op eene zeebadplaats, volkomen herstelde.

Een groot deel dier kinderen gaat in de eerste levensjaren aan inanitie ten gronde. Worden zij echter ouder of ontwaakt de geslachtsdrift eerst iets later, dan is die paradoxie gekenmerkt door duidelijke, gemakkelijk te herkennen teekenen. Zulke jongens gevoelen zich instinctmatig, lang vóór de puberteit, aangetrokken tot een vrouwelijk wezen. Zij zijn, gelijk LALLEMAND zegt, bestendig in strijd met hunne verpleegsters, kinderjuffers en met alles, wat een vrouwenrok draagt; men lacht daarom, doch als men beter waarnam, dan zou men vinden, dat de geslachtsdrift reeds zeer sterk ontwaakt is. Zij zoeken immer iets te zien te krijgen; wat, dat weten zij zelf niet, maar eene onbekende macht drijft hen hardnekkig daartoe aan. Zoo ontwaakte ook bij ROUSSEAU de geslachtsdrift, toen zijne leermeesteres, mejuffrouw LAMBERCIER, hem ter tuchtiging, over hare knie legde.

Hiertoe behooren ook de gevallen, waarin de onanie door *prikkelingstoestanden in de kinderlijke genitalia* ontstaan door eczemateuse uitslagen, jeuken (pruritus), vernauwing van de voorhuid (phimosis) met daarop volgende smegmaophooping (klier-secreet van de voorhuid en den eikel), door blaascatarrh, zelfs door kleine blaassteenen. KÄMPF (1788) beschuldigde met het volste recht, eene langdurige darmverstopping als gelegenheidsoorzaak van de onanie, en SCHULZE wil een hardnekkig, daarop berustend geval van onanie, door laxantia genezen hebben. Dergelijke pathologische toestanden geven den jongens aanleiding aan de roede te trekken of haar te krabben, omdat zij daardoor verlichting vinden. Zulke manoeuvres brengen de ongelukkigen mettertijd dan tot gewoonten, waarvoor zij moreel niet verantwoordelijk kunnen worden gesteld, — *„Tout comprendre, c'est tout pardonner"*. Grooten invloed hebben ook de spoelwormen (*Ascaris lumbricoides*), de bekende wormen, die in den dunnen darm leven; zij doen dikwerf erectiën ontstaan, wat ook minnen en bakers niet

onbekend is, waarom sommigen het kind dan ook een stukje spek aan een draadje in den anus schuiven, waardoor de ascariden gelokt, en naar buiten worden getrokken. Speciaal de spoelwormen veroorzaken een' onwederstaanbaren aandrang om naar de geslachtsorganen te grijpen. Soms kunnen ook toevallige, met ander doel verrichte bewegingen (schuifelen over den vloer — vergelijk het reeds geciteerde geval), gymnastiseeren, klimmen in mast of touw, te nauw zittende, vooral wollen kleedingstukken, een wellustig gevoel, gepaard met erectie, verwekken, wat den jongens dan aanleiding geeft die met zulke aangename gevoelens gepaard gaande bewegingen, dikwerf te herhalen. Hier is het aandeel in het wellustig gevoel een secundair, en de onanie kan in zulke gevallen jaren lang gepleegd worden met volmaakte reinheid en onverdorvenheid van de kinderlijke phantasie.

Tot deze rubriek behoort als oorzaak der onanie ook de aangeboren geslachtsperversiteit, „*inversion du sens génital*" (FOURNIER). Gelijk reeds CHARCOT en MAGNAN en vooral ook VON KRAFFT-EBING aangetoond hebben, zijn er menschen, die zich gedurende hun geheele leven tot hun eigen geslacht en niet tot het andere geslacht, aangetrokken gevoelen; dit zijn de ongelukkigen, die MOREL — verre van juist!*) — „dégénérés" (ontaarden) heeft geheeten. Zij hebben geen neiging tot het vrouwelijk geslacht en krijgen bij den aanblik van een' man, dikwerf ook van een mannelijk beeld, een sexueel verlangen, hetwelk zij door onanie bevredigen. In hun later leven, na het intreden der manbaarheid, gelukt het hun dikwerf, huns gelijken te vinden; zij plegen dan wederkeerige (*mutueele*) onanie of ook paederastie en andere sexueele perversiteiten, wat dan, streng genomen, niet meer tot het gebied der onanie behoort.

De tweede oorzaak volgens DESLANDES, *de verleiding*, speelt eene veel grootere rol dan de eerst geschetste. Men zal niet mistasten, als men aanneemt, dat van 10 onanisten er 9 ver-

*) SCHOONDERMARK: *Het Contraire Geslachtsgevoel.* Amst.
SCHOONDERMARK: „*Van de Verkeerde Richting*". 2e dr. Amst.

LANE

MEDICAL

Gift

leid geworden zijn en van die 9, ongeveer 7 in inrichtingen van opvoeding en 2 in het ouderlijke huis. Thuis zijn het voornamelijk minnen en andere dienstbaren, die reeds in de prilste jeugd de kinderen door spelen met hunne genitalia, tot rust trachten te brengen, zoet trachten te houden, dikwerf zonder daarbij te denken aan de schadelijke gevolgen en zonder er op te letten, dat aan die rust van het kind dikwerf krampachtige bewegingen voorafgaan, die steeds toenemen en eindelijk het karakter aannemen van stuipen (convulsiën). Die manoeuvres geschieden, meer dan men gewoonlijk gelooft, omdat de kindermeisjes bemerken, dat de kinderen hierdoor tot rust komen. Als de jongens ouder worden, worden zij door de kindermeisjes verleid, doch niet meer uit onwetendheid, maar om dienst te doen bij hare geslachtsdrift. *Ik* heb meermalen mededeelingen gekregen van mannen, aan wie dat van het 5[de] tot het 8[ste] jaar gepasseerd is. Wordt dat kwaad niet gestuit of ook te laat, dan ontstaat in de kinderlijke geslachtsorganen eene kunstmatige prikkelbaarheid, welke andere misbruiken na zich sleept en de gezondheid in hooge mate schadelijk kan worden. *Mij* zijn gevallen bekend van jongens, die zelfs verleid zijn door hunne onderwijzers en het dienstdoend personeel in de ouderlijke woning. DESLANDES en BROCHET verhalen van verscheidene jongens, die verleid werden door hunne naaste familieleden: broeders, zusters, nichten, tantes, en dan ten slotte door de daardoor ontstane opwinding, enorm vermagerden, vitusdans en zelfs aanvallen van epilepsie kregen. Meestal ligt echter de hoofdfout bij de ouders, die omtrent dit punt al zeer weinig begrip aan den dag leggen en de voortplantingsorganen van hunne kinderen eerst dan meenen te moeten gaan bewaken, als die de teekenen der ontwikkeling beginnen te vertoonen.

In hooge mate noodlottig voor sommige jongens was het toevallig zien van de vrouwelijke geslachtsorganen en ik heb dikwerf verstomd gestaan over de onvoorzichtigheid van (ge-

woonlijk *zeer eigenwijze*) ouders, die reeds tamelijk groote zoons in dezelfde kamer, ja, in hetzelfde bed, met hunne zusters deden slapen. Maar al te dikwerf ontvlamt hierbij de phantasie en doet zij door schadelijke herinneringen, veelal ook zonder manipulatiën, eene overprikkeling van de geslachtsorganen ontstaan.

Sommige onanisten verhaalden mij, dat zij eerst laat, van het 15de tot het 20ste jaar, verleid werden door meisjes en vrouwen, die, om hare zinnelijke lusten te streelen, den jongelieden wel wrijvingen, doch uit angst voor eene bezwangering, geen immissio, geen volkomen bijslaap, toelieten. Hierdoor ontstaat in de genitalia natuurlijk een sterk verhoogde prikkelingstoestand en de jongelieden wisten zich dan niet anders te behelpen, dan hun' lust te bevredigen door eene door masturbatie verkregen uitstorting.

Meer nog dan in het ouderlijke huis, geschiedt de verleiding, gelijk gezegd, in de inrichtingen van opvoeding. Dààr veelal vindt het kind reeds een' haard van vergiftiging, die ook hem spoedig treft, omdat het kwaad daar endemisch heerscht en zich onafgebroken kan voortzetten van de ouderen op de jongeren. Bij uitstek zijn het de kostscholen, seminariën, verbeterhuizen, gevangenissen, enz. enz., waarin de onanie woekert. Ook sommige leerstof is verre van „van onschuldigen aard", zoo b.v. de netelige plaatsen in den bijbel, in de classici OVIDIUS, HORATIUS, HERODOTUS, e. a. Zelfs bij het godsdienstonderwijs wordt dikwerf, uitvoeriger dan wenschelijk, gesproken over hoererij, echtbreuk en andere geslachtelijke dingen, en worden de jongens soms hierdoor daarop opmerkzaam gemaakt.

Ook het bezoek van schilderij- en beeldenmusea, schouwburgen, balletten enz. kan de eerste vonk werpen in het kinderlijk gemoed. Oneindig veel schadelijker natuurlijk is de lectuur van pornographische boeken en het bekijken van allerlei liederlijke plaatjes, „cartes à jouer transparentes", e. d. De phantasie wordt door dat alles in hooge mate verhit, en daar de

LANE LIBRARY. STANFORD UNIVERSITY

jongelieden, om zeer begrijpelijke redenen, de voor den bijslaap noodige partnerin niet ter hunner beschikking hebben, geven zij zich over aan de onanie.

Met het oog op de groote beteekenis en ruime verbreiding van de onanie in de scholen, wil ik enkele schrijvers daarover, zelf laten spreken. BAHRDT schreef in het tijdperk van den zevenjarigen oorlog, „dat de geheele jongenswereld van de vorstenschool te Schulpforta, behalve hij en nog drie anderen, door het Grieksche kwaad aangetast was". TIPORT deelde in 1759 mede, dat de masturbatie toenmaals bij alle leerlingen van een college voorkwam. De beroemde geneesheer JOHANN PETER FRANK schreef in 1780: „Het onanistisch kwaad is in sommige collegiën, opvoedingsinrichtingen en scholen van veel streken, zoo ingevreten, dat men van overheidswege niet genoeg middelen kan aanwenden om die pest overal te onderdrukken. Ik ken scholen, waar men 40 jongens heeft aangetroffen, wier handelingen een' mensch deden sidderen". FÜRBRINGER schreef: „Scholen en dergelijke jongensophoopingen leveren het hoofdcontingent. Verleiding en zucht tot nabootsing in vereeniging met onvoldoend toezicht, kunnen hier ontzettende toestanden scheppen, derwijze, dat soms het gros der leerlingen in de verderfelijke gewoonte vervalt, terwijl deze, bij het samenleven van meisjes in instituten, slechts in enkele gevallen pleegt te rijpen". BENSEMANN verhaalt, dat het grootste kwaad zijn zetel heeft in de Engelsche *public schools* (kostscholen).* Voor hem beteekent het internaatwezen niets anders dan eene kazerneering der bekende ontaardingen van de Grieksche liefde, en hoe eer dat opgeruimd wordt, des te beter. Door het nauw samenleven van jongens van zeer ongelijken leeftijd worden verhoudingen in het leven geroepen, gelijk die in Rome onder zijne keizers, aan de orde van den dag waren. FOURNIER meent, dat de masturbatie in de inrichtingen van openbaar onderwijs in

---

*) SCHOONDERMARK: *Het Contraire Geslachtsgevoel.* Amst.

Frankrijk veel voorkomt. „Niet de natuur bederft ze, doch het voorbeeld". Ook bij jongere meisjes in pensionaten, vond FÜRBRINGER de mutueele onanie; onder den vorm van intieme vriendschap komt het tot hartstochtelijke aanrakingen, die door het samen slapen in één bed, soms nog tot verdere ontwikkeld worden. CHEVALIER noemt het kwaad zelfs: *inversion scolaire* en hekelt, evenals SAINT CLAIRE DEVILLE, TARNOWSKY en SAUMÉ, de Fransche internaten niet weinig. „Het toezicht moge nog zoo scherp zijn, het instinct of de aangeboren behoefte tot eene neiging, doen gevaarlijke vriendschappen tusschen kinderen van hetzelfde geslacht ontstaan". COHN te Breslau verhaalt, dat in eene school elken dag, op een kwartier, dat de deur gesloten was en de onderwijzer geen toezicht hield, stelselmatig mutueele onanie werd gepleegd. De leerlingen noemden dat „*Jugendspiele*". Maar ook gedurende de lesuren zelf werd geonaneerd. Een leerling biechtte aan COHN op: *Oben haben wir Cäsar gelesen und unten haben wir dabei miteinander onaniert und zwar über den Beinkleidern.* Iets dergelijks deelt Prof. SCHILLER, voormalig gymnasiaal-rector te Giessen, mede. Een medicus, wiens zoon mede in de zaak betrokken was, constateerde, dat hij ingewijd werd in een zoogenaamd lesuur ten huize van den leeraar en dat daar, terwijl de docent in de kamer „toezicht" hield, geregeld onanie gepleegd werd.

GYURKOVECHKY wijst er op, dat het luieren in de vrije uren, pikante spijzen, prikkelende dranken, vroegtijdig te bed gaan en laat opstaan, de onanie zeer sterk in de hand werken. FOURNIER beschuldigt al te krachtig vleesch (*les viandes de boucherie*), worst, ragouts, kruiderijen, peper, zwaren wijn, likeuren, vooral echter ook vischsoorten en in het bizonder hunne „*melk*" (hommen), die hij wegens haar phosphorgehalte, „spermatopeus" noemt, evenals oesters, mosselen en kreeft. Als gelegenheidsmoment komen verder in aanmerking, te veel prikkelende geneesmiddelen, ook sterke afvoermiddelen, al te zachte bedden en knellende, wollen kleeding. Al deze momenten komen

als disponeerende, wel in aanmerking, doch op zich zelf kunnen zij een onverdorven kind, daartoe niet brengen, daarvoor is noodig eene opwekking van buiten af, die voor de eerste maal aanleiding gaf tot de verderfelijke handeling. Men vergete niet, dat soms ook de ouders en onderwijzers zelf de schuld zijn van de onanie der kinderen, en wel, omdat zij zich bij hunne handelingen en in hunne woorden dikwerf niet genoeg in acht nemen en nog te weinig rekening houden met hun begripsvermogen. Hoe dikwerf heeft niet reeds één bedriegelijk woord, de kiem gelegd voor jarenlang onaneeren! Hier voorzeker dient het *Maxima debetur puero reverentia; si quid turpe paras, ne tu pueri contempseris annos,* in herinnering te worden gebracht.

Omtrent de *derde groep van de oorzaken* (naar DESLANDES), behoef ik niet uitvoerig te zijn. Een geslachtsrijpe man zal natuurlijk alleen dan tot de onanie overgaan, als het verkeer met het andere geslacht voor hem afgesneden is, en hij zal haar weder onmiddellijk laten varen, als het laatste voor hem weder mogelijk geworden is. Trots de mogelijkheid van het sexueel verkeer, onaneeren alleen die mannen, die eene blamage vreezen, die zich niet bij machte gevoelen den bijslaap uit te oefenen, anderen ook uit angst voor besmettelijke ziekten en voor eene bezwangering. Dat ook gehuwde mannen nog onaneeren, wordt door verschillende schrijvers medegedeeld. SCHROEDER VAN DER KOLK kende een' dominee, vader van 5 kinderen, die er dapper op los onaneerde. Zoo ook gewagen FÜRBRINGER, CURSCHMANN, e. a. van dergelijke gevallen en *ik* ken een reeks van gehuwde mannen, die stelselmatig mutueel (met hunne vrouwen) onaneeren, uit vrees voor .... te veel kinderen! .... *armoede* dringt hen daartoe. Als *regel* evenwel mag men gerustelijk aannemen, dat het hier mannen geldt, die in hunne jeugd reeds veel geonaneerd hebben, en die daardoor bij hunne vrouw niet het genot vinden, hetwelk zij zich vroeger in hunne phantasie hadden voorgespiegeld; anderen weder komen bij bizondere gelegenheden, b. v. bij huiselijke twisten, graviditeit, kraambed

van de vrouw, enz., op de vroeger zoo dikwerf gesmaakte genietingen terug. PEYER beweert ook — en ik ben het hierin volkomen eens met hem — dat bij mannen, die jarenlang den coitus incompletus uitoefenen — naar *mijne* meening vooral bij eene neuropathische dispositie — zulk eene sexueele prikkelbaarheid ontstaat, dat zij ter hunner bevrediging, soms hun toevlucht nemen tot de masturbatie.

De **gevolgen der onanie** kunnen wij beter beoordeelen, als wij een verschil maken, of vóór, of na het begin der puberteit, of korteren of langeren tijd geonaneerd is, of de masturbant gezond en krachtig, of zwakkelijk en van eene neuropathische constitutie is. De uitwerking zal natuurlijk noodlottiger zijn naarmate men vroeger met de onanie begonnen is en hoe langer zij werd voortgezet en naarmate de masturbant zwakker was.

In vroegere tijden zijn de gevolgen van de onanie ongetwijfeld zeer overdreven voorgesteld. Zoo schreef een Duitsch zenuwarts in 1813: „Maar de verschrikkelijkste gevolgen van die zwakte en uitputting der zenuwkrachten, epilepsie, catalepsie, onnoozelheid, enz. komen hoofdzakelijk voor bij onanisten. De meeste epileptici, cataleptici, onnoozelen, ja zelfs de meeste waanzinnigen waren, gelijk de geschiedenis der krankzinnigengestichten leert, in de jeugd onanist, en als niets bewijst hoe zeer dit kwaad het zenuwstelsel aangrijpt, zoo bewijst het toch de ernstigste van alle zenuwziekten, de ruggemergstering (tabes dorsalis), eene ziekte, waardoor de natuur dit nog strenger bestraft, dan de ontucht, door de venerische ziekte".

ELLIS (*Traité de l'aliénation,* 1840) stelde het meerendeel van alle in de openbare krankzinnigengestichten behandelden op rekening van de onanie en ook CANNSTATT (*Handbuch der medizinischen Klinik,* 1845) noemt de onanie de meest algemeene oorzaak van de tabes. Het valt wel niet te betwijfelen, dat deze auteurs de tabes verwisseld hebben met de meer ernstige gevallen van spinale neurasthenie (myelasthenie) of

chronische ontstekingstoestand der spermaorganen aangevangen, dan ontwikkelt zich een treurige toestand, die maar al te veel blijkt een ongeneeslijke te zijn. Er ontwikkelen zich pollutiën en spermatorrhoe en dat heir van deels locale, deels algemeene symptomen der *sexueele neurasthenie**).

Velen plegen het kwaad op nieuw, omdat zij door de spermatorrhoe veel meer verzwakt worden dan door de willekeurige ejaculatie, of omdat de poging bij de vrouw, wegens de meestal reeds bestaande impotentie, mislukt. Zij spelen dan meestal eene groote rol in het bestuur der vereeniging tot verhooging van „het zedelijk bewustzijn" of in andere piëtistische gezelschappen en slingeren hun' banvloek tegen de verdorven jongelingschap, die de voorkeur aan den regelrechten bijslaap geeft boven het kwaad der onanie. Edoch, gelijk gezegd, niet bij *alle* volwassenen volgen na het opgeven der onanie, pollutiën. Deze herstellen dan spoedig, dikwerf zelfs onmiddellijk na het ophouden van het kwaad. Dikwerf zijn zij, hoe groot hunne zwakte te voren ook was, na korten tijd niet meer te herkennen. Doch dit is evenwel alleen het geval bij jonge mannen, die alleen na de puberteit en niet vóór haar geonaneerd hebben, want zooveel is zeker, dat de man, die vóór zijne puberteit ook slechts in geringe mate onaneerde, daarvan toch lichtelijk een zeker nadeel ondervindt, deels aan zijn zenuwstelsel in zijn geheel, deels aan zijne potentie (coëundi). Want het is eene natuurwet, dat elk orgaan, dat vóór zijne algeheele ontwikkeling, bovenmatig wordt ingespannen, in zijne verrichtingen in hooge mate wordt verzwakt, zoo niet daarvoor totaal ongeschikt. En ditzelfde is ook het geval met de voortplantingskracht, als de sexuaalorganen te vroeg geprikkeld worden. Zoo komt het, dat daar, waar bij volwassenen de sexueele potentie ontbreekt, men bijna met absolute zekerheid mag aannemen, dat de zinnelijke lust reeds in de kindsheid of in de puberteitsjaren te veel gestreeld is.

*) SCHOONDERMARK: *Neurasthenia Sexualis.* Amst.

Wordt alleen *na de puberteit* geonaneerd, dan zal het er in de eerste plaats op aankomen, welke constitutie de masturbant bezit. *Ik* heb jonge mannen gekend, die jarenlang tamelijk sterk geonaneerd hebben, sommigen zelfs dagelijks en nog meer, aan wie het evenwel waarschijnlijk niets geschaad had. Ik zeg „waarschijnlijk", omdat men natuurlijk niet met zekerheid kan weten, of niet later, als zij onder eenigerlei ongunstige omstandigheid komen, de nadeelige gevolgen aan den dag komen. Andererzijds heb ik ook niet weinig jonge mannen leeren kennen, die slechts zeer matig en slechts zeer korten tijd onaneerden en daarvan toch de meest schadelijke gevolgen ondervonden. Ook Löwenfeld, Christian, Erb, Fürbringer, Forel, e. a. wijzen er op, dat onanie in beperkte mate, d. w. z. met grootere tusschenruimten na de puberteit gepleegd, bij gezonde jonge mannen in verreweg het meerendeel der gevallen geen nadeelige gevolgen voor de gezondheid heeft, en waar die al voorkomen, gewoonlijk bijkomende omstandigheden, als bovenmatige lichamelijke en psychische arbeid, drinkgelagen, allerlei opwindingen, verdriet, gewetenswroeging, enz., mede in het spel zijn.

In de meeste gevallen van ernstige onanie geldt het een erfelijk belast zijn; bij niet-belasten kan volgens von Krafft-Ebing, door onanistische excessen het gebied der asthenische neuropsychosen niet overschreden worden. Maar aan den anderen kant kan niet worden ontkend, dat door voortdurende onanistische prikkeling van het centraal zenuwstelsel, neuropathische dispositie ontstaat, en daarmede de grond kan worden gelegd voor talrijke ziekten; en dan kan ook door het bijkomen van eenigerlei gelegenheidsoorzaak op den vooraf verworven neuropathischen bodem, eenigerlei vorm van krankzinnigheid ontstaan.

In andere gevallen evenwel is de onanie rechtstreeks het symptoom van eene neuropathie of psychose, zoo bij maniacale toestanden, hysterie, epilepsie, het aanvangstadium van razernij en dementia paralytica (onnoozelheid, die met verlamming ein-

digt, ook wel progressieve paralyse geheeten). MAGNAN (*Des anomalies, des aberrations et des perversions sexuelles* in *Progrès médical*, 1885) neemt aan, dat bij velen de oorzaak der onanie berust op een' prikkelingstoestand van het genito-spinaal centrum*) en wel evenzeer bij meisjes als bij jongens. Het geldt hier kinderen, die trots alle aangewende middelen, van het onaneeren niet af te brengen zijn. Volgens BOURNEVILLE en SOLLIER (*Des anomalies des organs génitaux chez les idiots et les épileptiques*, in *Progrès médical*, 1887.) zouden de imbecillen en idioten ongehoord veel onaneeren, de eersten reeds in de prilste jeugd, de laatsten meer na het begin der puberteit, welke bij hen overigens veelal zeer vroeg pleegt in te treden. Een groot aantal schrijvers spreken de meening uit, dat excessief en habituueel gepleegde onanie òf is het bijkomend symptoom van een' bereids bestaanden neuropathischen aanleg, òf toch meestal, op grond van eene geërfde of ook verworven dispositie, belangrijke stoornissen in het zenuwstelsel te voorschijn roept (aldus VON KRAFFT-EBING, UFFELMANN, CHRISTIAN, KRAEPELIN, LÖWENFELD, VOGEL, FOREL). Ook TROUSSEAU wijst er op, dat onder de lijders aan spermatorrhoe en impotentia dikwerf menschen voorkomen, die, afstammende van psychisch- of zenuw-zieke ouders en derhalve hereditair neuropathisch belast zijn, als kind leden aan nachtelijk bedwateren en later aan bovenmatige pollutiën, of sterk onanie pleegden. Volgens TROUSSEAU is dit laatste dan evenzeer afhankelijk van een' abnormalen toestand van het zenuwstelsel, als het nachtelijk bedwateren en de pollutiën. Toch moet aan den anderen kant vastgehouden worden aan het feit, dat ook gezonde en uit gezonde ouders geboren jongelieden zich steeds meer en meer aan de onanie kunnen overgeven.

Verdachte teekens der onanie zijn: opvallende prikkelbaarheid, en norsch optreden, verstrooidheid bij het leeren, onge-

*) SCHOONDERMARK: *De Bouw en de Verrichtingen der Geslachtsorganen van den Man.* Amst.

motiveerd schreien, branden bij het urineeren, herhaaldelijke urineaandrang, bedwateren, hetwelk, vroeger genezen, thans weder optreedt, vlekken in het linnengoed en in de hemden, langdurige anaemieën en chronische spijsverteringsstoornissen, die voor geen middel willen wijken, verschillende neurasthenische bezwaren, neurosen van het urogenitaalstelsel, vóór alles echter impotentia, pollutiën en spermatorrhoe.

FOURNIER *(De l'Onanisme)* maakt nog van eene geheele reeks van *„signes de l'onanisme"* gewag: onrust, vooral 's avonds, magerheid, treurig gelaat, afgetrokken stil, blik droefgeestig, pupillen verwijd, gelaatstrekken dof, stem schor, teint bleek en vaal, lippen bleek, ademhaling kort; lui en lusteloos, tegenover de ouders schroomvallig, tegenover de over hen gestelden, verlegen (*embarrassés vis-à-vis de leurs chefs)*, slecht geheugen, gang onvast, knieën knikkend. Verder: verlangen naar de eenzaamheid, stil zonder aanleiding, bezoek van verdachte personen, nerveuse aandoeningen, welke alle voor de krachtigste middelen niet wijken, groote gevoeligheid voor koude, buitengewone vermoeidheid na geringe inspanning, kuitkrampen. BARADUC (*De l'ulcération des cicatrices récentes symptomatiques de la nymphomanie et de l'onanisme*, 1872) heeft gevonden, dat wonden bij onanisten slecht genezen en dat in de zich vormende litteekens kleine geelachtige puistjes ontstaan (*en petites boutons, en pointes blancs, jaunâtres peu proéminents*), die lang blijven en daardoor de goede genezing verhinderen. DEVAY geeft als zeker middel om de onanie te herkennen, aan, dat de pupillen een weinig naar boven en wel deels naar binnen, deels naar buiten verschoven zijn (*presque toujours dans ce cas la pupille est deformée [oblonque au lieu d' être arrondie] ; elle ne se trouve plus dans l' axe de la cornée*), en ik moet zeggen, dat het laatste van wat DEVAY ons hier vertelt, volkomen juist is, doch alleen nam ook *ik* het waar bij onanisten, die op dit gebied leefden in een tijdperk van groote activiteit.

Van meer gewicht zijn zekere *objectieve vondsten.* Dat is in

de eerste plaats de endoscopische vondst van de achterste pisbuis, waarbij men constateeren kan, dat de natuurlijke, helderroode kleur van den colliculus veranderd is in eene donkerscharlakenroode. De top van den zaadheuvel is wit, een weinig vergroot en (volgens ULTZMANN, GYURKOVECHKY en PEYER wel, volgens FÜRBRINGER, LÖWENFELD en CURSCHMANN niet,) bloedt bij aanraking, lichtelijk. In nog hoogere mate belangrijk, omdat het gemakkelijk kan worden aangetoond, is het voorkomen van draden, de zoogenaamde *urethraaldraden*, in de urine en wel bij jongelieden, die nog geen druiper*) gehad hebben, zij bestaan uit leucocyten en kleine ronde epitheliën. Dikwerf vindt men in hunne urine een glashelder secreet, hetwelk zich tot een draad laat uittrekken en dat afkomstig is uit de COWPER'sche klieren. Onder den microscoop ziet men behalve eenige slijmlichaampjes en epitheliën niets dan eenige schoone doodkistdekselvormige kristallen of kristallen van neutrale phosphorzure kalk. Kan men die slijmdraden en genoemde urethraaldraden in de urine aantoonen, dan kan men met eene groote mate van zekerheid onanie diagnostiseeren.

Thans een enkel woord ter beantwoording van de vraag, wat *meer schadelijk is, onanie of excessen in venere.* Ook omtrent dit punt loopen de meeningen der verschillende schrijvers zeer uiteen. ERB (*Handbuch der Rückenmarkskrankheiten*) houdt de eenvoudige onanistische handeling voor niet meer schadelijk, dan den bijslaap en meent, dat het onverschillig is, of de frictie van den eikel in de vrouwelijke scheede, of op eenigerlei andere wijze geschiedt, de nerveuse schokking blijft dezelfde; bij gebruik van de vrouw, zou de nerveuse opwekking veeleer nog grooter zijn. Op gelijke wijze laat HAMMOND zich over dit punt uit: „want bij den orgasmus en de ejaculatie is het geheel onverschillig, waar het sperma gedeponeerd wordt, in

*) SCHOONDERMARK: *De Beteekenis van den Druiper voor het Huwelijk.* Amst.
SCHOONDERMARK: *De Besmettelijke Ziekten van ons Voortplantingsapparaat.* Amst.

de vagina van eene vrouw, of in eenig ander receptaculum". — Daar tegenover staat, dat bij de onanie eene veel krachtigere psychische medewerking noodig is, dan bij den coïtus. Bij den onanist moet de voorstelling, de werkelijkheid vervangen, en dat vereischt dus eene veel grootere inspanning van de phantasie. Bovendien verzwakt de onanie, daar zij het sexueel rapport ontbeerlijk maakt, de zinnelijke behoefte, ondermijnt zij de sterkste natuurdrift, den liefdesdrang, schaadt zij in hooge mate den geheelen sexueelen grondslag en de drijfveer tot hooge ideale vervulling, en vervalscht zij het vuur van het zinnelijk gevoel, die machtigste impulsie ter uiting der krachten in het individueel en sociaal bestaan in de wereld van het schoone en zedelijke. GYURKOVECHKY vond na toevallig uitgeoefende onanistische handelingen, grootere neerslachtigheid en vermoeidheid, dan na beduidende excessen in venere. *Ik* houd mij overtuigd, dat de onanistische handeling niet die verfrisschende uitwerking op het geheele zenuwstelsel heeft, als de bijslaap met een geliefd vrouwelijk wezen. Daarbij komt nog, dat de onanie, omdat daartoe ten allen tijde de gelegenheid bestaat, veel meer geschiedt, dan het sexueel verkeer; daarin vooral ligt wel het ernstige materieele nadeel voor het zenuwstelsel. En terwijl een man wegens gebrekkige of onvolkomen erectie, voor den bijslaap reeds geheel impotent kan zijn, kan ook bij eene slappe roede verder nog vlot geonaneerd worden. Daarbij komt nog, dat in veel gevallen een verschrikkelijke strijd ontstaat tusschen de geslachtsdrift, die naar bevrediging haakt, en het streven, onbevlekt te blijven, een strijd, die helaas! maar al te dikwerf eindigt met het zegevieren van het kwaad. (CASPER: *Impotentia et Sterilitas virilis,* 1890). Daaruit volgt de gedrukte moreele stemming der masturbanten. Die immer weder opkomende strijd en de onanistische prikkeling beroeren het zenuwstelsel zonder ophouden. Treffend vooral schetst TOLSTOÏ dien zielsstrijd in zijne *Kreuzersonate*, waar hij zegt: *Ich quälte mich und Sie haben sich gewiss auch gequält,*

und so quälen sich 99 unter 100 von unseren Knaben. Ich entsetzte mich, ich litt, ich betete — und fiel immer wieder zurück.

Onanie bij de Vrouw. Volgens de meeste auteurs wordt de onanie door het vrouwelijk geslacht minder gepleegd dan door de mannen. Ook hier speelt ongetwijfeld, niet alleen wat betreft het ontstaan, maar ook wat betreft de gevolgen der onanie, eene aangeboren of verworven neuropathische dispositie, eene groote rol, en zoo beweren dan ook BEARD en LÖWENFELD, dat bij van den beginne af gezonde, krachtige meisjes, jarenlang gepleegde onanie, maar zelden veel schaadt. Naar HIRSCHSPRUNG's meening komt onder zeer jeugdige kinderen onanie veel meer voor bij meisjes, dan bij jongens, terwijl omgekeerd, volgens VOGEL, oudere meisjes spoediger daarvan afzien, omdat door de manipulatie eene pijnlijke vaginitis ontstaat. Dit laatste nu is echter volstrekt niet immer het geval; *ik* heb verscheidene volwassen meisjes gekend en ik ken er nog, die jarenlang geonaneerd hebben, zonder maar een spoor van eene scheede-ontsteking te hebben verkregen.

VON KRAFFT-EBING gewaagt van een meisje van 11 maanden, dat zich onder hevige opwinding met de handjes in de schaamspleet wreef. HIRSCHSPRUNG heeft verscheidene jonge meisjes gedeeltelijk reeds vanaf de 5de maand zien onaneeren, deels met de hand, deels door wiegende bewegingen. *„Die Augen schauen starr, das Gesicht wird glühend, es tritt völlige Beklommenheit ein, bis auf der höhe ein Schluchzen oder Collaps Alles endet".*

FOURNIER vertelt van een meisje, dat op haar 4de jaar reeds genitalia had, als was zij 14 jaar oud en onophoudelijk onaneerde, tot zij tengevolge van tering stierf. Door geen straf was zij van de kwade gewoonte af te brengen; zij zeide, altijd een onwederstaanbaren aandrang in de scheede te hebben.

Ook PLOSS vermeldt ongeveer een 40-tal gevallen van vroegrijpheid bij meisjes, bij wie in de prilste jeugd van 2 tot 4 jaar, de genitalia reeds de grootte hadden van die van volwassenen,

doch werd bij haar van een vroeg optreden van het geslachtsgevoel en van geslachtsuiting niets bemerkt. Slechts in een paar der geciteerde gevallen bestond op 8- en 9-jarigen leeftijd, eene sterke begeerte naar sexueelen omgang met mannen. In één geval aborteerde het meisje op het 8ste levensjaar met eene $2^1/_2$ maand oude vrucht, in alle overige gevallen luidt het bij Ploss: *in moralischer und geistiger Hinsicht entspricht das Kind den Verhällnissen seines Alters.*

Palle citeert een dergelijk geval van meisjes van 17 en 12 maanden; zij kregen telkenmale bij het onaneeren, hetwelk zij dagelijks meermalen deden, convulsiën en stieten daarbij verschrikkelijke gillen uit. Beiden stierven na eenige jaren tengevolge van de door het kwaad veroorzaakte zenuwberoering. Bij het vrouwelijk geslacht bestaat de onanie in eene korteren of langeren tijd voortgezette wrijving van den kittelaar (de clitoris) met den vinger, met verschillende voorwerpen, soms ook, bij de mutueele onanie, met de tong. In het laatste geval heeft zij een eigen naam gekregen: *sapphismus* of *tribadismus;* ook wordt zij dan wel *cunnilingus* geheeten. Men heeft den kittelaar, de clitoris, eene *erogene zone* genoemd, d. w. z. eene zone, welke in staat is, erectie, orgasmus, ejaculatie en gevoel van wellust te voorschijn te roepen. Toch komen bij het vrouwelijk geslacht nog meer erogene zonen voor: de scheede met den baarmoederhals en de tepelhof van de borstklieren. Onder gewone omstandigheden evenwel verkeeren deze zonen in rust en treden zij eerst in werking, als zij geprikkeld worden. Waarschijnlijk is, dat bij de maagd (*virgo*) alleen de clitoris erogene zone is, en daarmede is dan het feit verklaard, dat door maagden alleen in de vulva, in de uitwendige schaamdeelen wordt geonaneerd. Verder is het waarschijnlijk, dat de scheede eerst met den bijslaap erogeen wordt. En hiermede is het duidelijk, dat ontmaagden (gedefloreerden) als plaats voor de onanie, de voorkeur geven aan de scheede, terwijl dan de erogene beteekenis van de clitoris op den achtergrond ge-

drongen wordt. Ook de tepelhof wordt waarschijnlijk eerst door het zoogen erogeen of ook, gelijk dat geschiedt bij perversiteiten in de bevrediging van de sexueele genietingen, door herhaaldelijke streelingen, kittelingen (*titillatio*). Soms ook onaneeren de meisjes met de dijen tegen elkander te wrijven. Het aantal voorwerpen, waarvan zij met onanistische doeleinden, gebruik maken, is legio, zooals: haarspelden, haakpennen, die in de scheede worden ingebracht, naaldenkokers, potlooden, wortels, garenklossen, waskaarsen. Gehuwde vrouwen geven, volgens WINKEL (*Frauenkrankheiten,* 1866), de voorkeur aan sparappels, kunstpenis van opgerold zwoord, zelfs pommadedoosjes en drinkbekers. De vermakelijkste combinatie van dien aard, vinden wij vermeld bij SCHROEDER, die in de scheede, naast een pommadedoosje, een meikever vond. Oudere meisjes, vooral op kostscholen, onaneeren dikwerf mutueel, en WESTPHAL en GOCK hebben er reeds op gewezen, dat men bij zeer intieme vriendschap van jonge meisjes, zeer op zijne hoede moet zijn. Dergelijke mutueele onanie leidde, evenals bij mannen, ook bij meisjes zeer dikwerf tot homosexualiteit, gelijk MOLL in zijne *Studien über die Libido sexualis*, in verschillende gevallen aanwijst, waarbij zelfs door het later aangaan van een huwelijk, de masturbante van haren hartstocht voor het eigen geslacht, niet meer was af te brengen.*) Ook bij het vrouwelijk geslacht wordt deels met, deels zonder voorstelling van sexueelen inhoud geonaneerd. Zoo heb *ik* meisjes gekend, die jarenlang onaneerden, zonder de geringste voorstelling van een geslachtelijk verkeer, *totaal* automatisch, omdat de locale kitteling haar aangenaam was. VON SCHRENCK-NOTZING verhaalt van dames, die bij zinsindrukken, welke volstrekt niet eenige betrekking tot het geslachtsleven hadden, onaneerden, zooals bij het hooren van muziek, bij het beschouwen van geschilderde landschappen, bij den aanblik van grootsch natuurschoon, enz.

---

*) SCHOONDERMARK: *Het Contraire Geslachtsgevoel.* Amst.

Moll beschouwt het feit, dat veel vrouwelijke wezens, die onaneeren, zulks doen, zonder dat zij zich daarbij het sexueel verkeer met een mannelijk persoon voorstellen, als bewijs, dat de *detumescentiedrift* niet altijd verbonden is met de *contrectatiedrift**). Zoo kan, volgens Moll, het subjectieve gevoel aan de genitalia, de aandrang eene verandering daaraan aan te brengen, reeds in de eerste kindsheid optreden, zonder eenigerlei gedachte aan een anderen persoon, en aanleiding geven tot de meest onmatige masturbatiehandelingen. Dergelijke gevallen worden medegedeeld door Torggler, Laken, Loiman, die allen geschreven hebben over de masturbatie van het vrouwelijk geslacht.

De oorzaken van de onanie zijn bij de vrouw tamelijk wel dezelfde als bij den man: neuropathische aanleg, verleiding, kruipen van aarsmaden (*Oxyuris*) uit den endeldarm in de scheede, aambeien (haemorrhoïden), onreinheid, enz.

Een blik in de literatuur en de ethnographie leert ons, dat ook bij de vrouw, de onanie en in het algemeen alles, wat men tegennatuurlijk geslachtsgenot pleegt te noemen, niet in de eerste plaats te wijten is aan de overprikkelde zinnelijkheid van eene hoogere beschaving. Integendeel, wij treffen eene hoogst geraffineerde ontucht niet zelden aan bij volksstammen van zeer geringe beschaving, die men zich zoo gaarne voorstelt als te leven in een' idyllischen natuurstaat, van wie men soms verhalen hoort, als bestond bij hen nog de gulden oude tijd met al zijne zegeningen. Zoo vertelt Fritsch van de Nama-Hottentotten, dat de masturbatie onder de vrouwelijke jeugd bij hen zooveel voorkomt, dat men haar zou kunnen beschouwen als te behooren tot de landsgebruiken, zoodat de menschen in hunne vertellingen en sagen daarvan spreken, als van eene geheel gewone zaak. Iets dergelijks verhaalt Ploss van de Basutho en de Oodherero, en Blumentritt vermeldt van de vrouwen der Vis-

*) Schoondermark: *De Bouw en de Verrichtingen der Geslachtsorganen van den Man.* Amst.

Ook eene *overprikkelbaarheid van de erectiemiddelpunten* vindt men niet zelden in aansluiting aan jarenlange onanie. De lijderessen schilderen allen haren toestand af als een' kwellenden, als voortdurende onrust en aandrang in de geslachtsdeelen, „een pijnlijk gevoel, genitalia te hebben". Allerlei gewaarwordingen (branden, hitte, kloppen, onrust, trillen, gevoel van kitteling, wriewelen, golven, persen, dringen, enz.) gaan met dien toestand gepaard, en de daarop volgende opwekking verleidt tot coïtus of tot onanie, maar de ejaculatorische acte is er niet een van wellust, integendeel een van weerzin of pijn, en meestal zijn de klachten daarna, evenals na de daarbij zeer dikwerf optredende pollutiën, toegenomen.

Gelijk ik zooeven zeide, komen ook bij het vrouwelijk geslacht, *pollutiën* voor. Hierbij ontstaat door de werking van het ejaculatiecentrum, eene contractie der musculatuur van het genitaalkanaal, in den regel begeleid van orgasmus en het gevoel van wellust, waarbij, evenals bij den coïtus, als het bij de vrouw tot ejaculatie komt, eene reeks van in het genitaalkanaal ingebedde klieren uitgeperst en zoo van haar vocht ontlast worden. Omtrent het feit of bij de vrouw eene dergelijke ejaculatie geschiedt, loopen de meeningen der schrijvers overigens uiteen. *Ik* heb van bijna alle vrouwen, die ik omtrent dit punt ondervraagd heb, vernomen, dat zij soms bij groote opgewektheid en bizonder sterk gevoel van wellust, deels vóór, deels na de ejaculatie van den man, een duidelijk gevoel van vochtloozing hebben, evenals dat het geval kan zijn bij den coïtus interruptus of condomatus, als wanneer de ejaculatie door den man niet in de scheede geschiedt. Ook is het gemakkelijk aan te toonen, dat bij homosexueele vrouwen, die zich door cunnilingus bevredigen, bij masturbeerende vrouwen en bij nachtelijke wellustige droomen, dikwerf eene ejaculatie voorkomt, welker secreet afkomstig is uit de uterus- en de BARTHOLIN'sche klieren. Regel is dat wel niet, en het kan bij de vrouw tot een volmaakt gevoel van bevrediging komen, zonder dat eene ejaculatie volgt.

Het is nog niet zoo heel lang geleden, dat de meeste schrijvers de pollutiën bij het vrouwelijk geslacht ontkenden. Eene halve eeuw geleden schreef een Duitsch medicus van ARETAEUS: *Er hatte überdies den unglücklichen Gedanken, auch bei den Frauen Pollutionen anzunehmen.* — Dat die gedachte nu juist niet zoo heel ongelukkig was, wordt tegenwoordig tamelijk wel algemeen aangenomen. Maar reeds onmiddellijk daarop verscheen een geschrift van EUGÈNE GUIBOT (*Des Pollutions involontaires chez la Femme*), waarin hij deze vrouwelijke pollutiën als volgt definieert: *De pollutie is de spoedige, oogenblikkelijke, willekeurige of onwillekeurige, met of zonder gevoel van wellust volgende uitstorting van een bizonder vocht, hetwelk bestemd is voor de voortplantingsacte en afgescheiden wordt in bizondere, van uitloozingsbuizen voorziene klieren.* Als die klieren geeft hij aan, de glandulae vulvo-vaginales (het eerst door TIEDEMANN beschreven), die uitmonden aan beide kanten van den scheedeïngang. De uitscheiding geschiedt door de beweging van den coïtus en het kittelen van de onanie, evenals die van de speekselklieren door het kauwen; ja, evenals reeds alleen de gedachte aan eene lievelingsspijs, eene copieuse uitstorting van speeksel in de mondholte kan veroorzaken, („watertanden"), zoo vermag ook reeds de gedachte aan den bijslaap, eene rijkelijke uitscheiding uit deze klieren te doen ontstaan, d. i. m. a. w., eene ware pollutie te verwekken. Dit laatste kan echter wel alleen dan het geval zijn, als de geslachtsdeelen bereids overprikkeld zijn, want anders zou de pollutie bij de vrouw eene zoo gewone zaak zijn, dat zij volstrekt niet zou kunnen worden beschouwd als ziekelijk.

Gelijk EUGÈNE GUIBOT reeds deed uitkomen, zijn ook tegenwoordig alle schrijvers eenstemmig van meening, dat eene kuische maagd, geen pollutiën heeft. Anders is het bij de sexueel reeds geprofiteerd hebbende vrouw. — Hier kan onthouding bij sterke begeerte, pollutiën verwekken, en bij jonge weduwen, met vurig temperament, is dit iets zeer gewoons. Bij een

meisje, dat pollutiën heeft, zal men evenwel niet mistasten, met haar te houden voor eene masturbante en met de pollutiën te beschouwen als eene door het misbruik van de genitaalorganen ontstane prikkelbare zwakte van het spinale centrum.

Ook hier onderscheidt men, evenals bij den man, een' zachteren vorm alleen bij nacht en met erotische droomen, en een' zwaarderen, zonder droomen, of ook met bij dag optredende pollutiën. In het laatste geval treden deze in stede van met wellust, dikwerf op met weerzin, zelfs met een gevoel van pijn en met een' ziekelijken terugslag op geest (ontstemming) en lichaam (toename van de neurasthenische stoornissen). In zulke gevallen is de pollutie van de vrouw altijd een initiaal symptoom van eene prikkelbare zwakte van het lendenmerg, die zich dikwerf meer en meer ontwikkelt tot neurasthenia sexualis. Onder de oorzaken van die pollutiën moet ik, naast de masturbatie, nog noemen: ongewone onthouding van den gewonen coïtus bij groote geslachtsdrift, antihygiënischen coïtus, vooral den coïtus interruptus, waarbij het tot eene bevrediging van de vrouw, meestal niet komt.

Terloops wil ik nog opmerken, dat zulke pollutiën bij de vrouw, soms ook voorkomen in het verloop van organische ziekten, zoo vooral van de tabes in begeleiding van de zoogenaamde clitoriscrises (Charcot, Bouchard, e. a.)

Behandeling der onanie. Ongetwijfeld behoort het toezicht op de geslachtelijke verhoudingen gedurende den kinderlijken leeftijd en het ontwikkelingstijdperk, tot de moeilijkste vragen der opvoeding en van de gezondheidsleer van het kind. Ontkennen wil ik echter niet, dat in zulke dingen een minutieus en verstandig handelen, uiterst moeilijk, maar ook hoogst noodzakelijk is. In een groot aantal gevallen hebben de ouders het in de hand, het ontkiemend kwaad in zijn ontstaan te smoren, als zij slechts de oogen willen openen en er niet voor terugdeinzen, over dit punt met hunne opgroeiende zonen en dochters te spreken, waardoor deze eventueel gespaard zouden

kunnen worden voor eene jarenlange ziekelijkheid. Het met opmerkzaamheid waarnemend oog des vaders zal, evenals dat der moeder bij de dochters, de masturbanten onder de zonen uitvinden. De vroeger levendige, intelligente en vlijtige zoon is een geheel andere geworden; zijne gemoedsstemming wordt eene droevige en soms spoediger, soms langzamer, verminderen energie en denkvermogen; de lust tot werken en het vroegere vertrouwen in eigen kracht, zijn verdwenen. Dit gestoord zelfbewustzijn drukt ook naar het uiterlijk, den jongen zondaar zijn' stempel op; hij wordt vadsiger, besluiteloos, opvallend schuchter, vooral tegenover vreemden, terwijl hij tegenover huisgenooten dikwerf prikkelbaar en twistziek wordt. Zijn blik wordt schuw, hij waagt het niet meer zijn' vader open in het gelaat te zien, zoekt de eenzaamheid, ontvliedt zijne vrienden, evenals de lusten en genoegens, welke hij te voren zocht. In de meeste gevallen is het niet moeilijk een of meer van de hier genoemde verschijnselen van eene begonnen verandering te ontdekken, en dan is het gewoonlijk zelfs voor hen, die niet op een groot waarnemingsvermogen kunnen bogen, gemakkelijk, zich het beeld tot een geheel aan te vullen. Is dat gelukt, dan kan en moet een passend vaderlijk woord, eene goede plaats vinden. Van niet minder gewicht echter dan de vaderlijke vermaning, is de schoone taak, die de *school* ter stuiting van dit kwaad, te vervullen heeft. Wat echter vermag *zij* tegen de masturbatie onzer kinderen te doen? Over deze vraag is reeds veel, zeer veel geredetwist en zij is reeds op velerlei wijze beantwoord, doch naar *mijne* meening niet afdoende, niet bevredigend. Daar ik vermoed, dat mijn „opstel” ook wel in handen zal komen van enkele *paedagogen,* wil ik hier ter plaatse op dit punt iets nader ingaan.

Een deugdelijk kenner van de onanie en hare schadelijke gevolgen, Prof. Cohn, heeft zich deze vraag gesteld, en beantwoordt haar in de hier volgende 4 stellingen:

1. Zoowel gedurende de les als in de speeluren

l e t t e d e o n d e r w ij z e r e r o p , d a t d e l e e r l i n g e n g e e n m u t u e e l e o n a n i e p l e g e n.

Deze stelling zal velen wellicht eene overtollige toeschijnen; toch vermoeden slechts weinig onderwijzers, hoe veel in de scholen geonaneerd wordt. Zeer juist merkt VON KRAFFT-EBING op: *In vielen Schulen und Pensionaten wird Masturbation und Unzucht geradezu gezüchtet. Wenn nur der Lehrstoff absorbiert wird, das ist die Hauptsache; dass dabei mancher Schüler an Leib und Seele verdirbt, kommt nicht in Betracht.*

Het toezicht van den onderwijzer kan zich natuurlijk slechts bepalen tot de handen der leerlingen en wel vooral bij hen, die verstrooid en lusteloos zijn. Zoo ook moeten de leerlingen bij den aanvang van de les, niet in een te gering aantal in het schoollokaal zijn. Het „schoolblijven" beperke men zooveel mogelijk, en geschiede, omdat de ervaring leert, dat daarbij het meest geonaneerd wordt, immer onder toezicht van een' onderwijzer. De bestraffing der onanisten in de school, zij, volgens COHN, geen lichamelijke, doch zij besta in eene bezadigde waarschuwing en welmeenende opheldering omtrent de nadeelen van de masturbatie, wat bij grootere leerlingen de eenige doeltreffende methode is.

2. D e o n d e r w ij z e r l e e r e d e n l e e r l i n g e n d e n a d e e l e n k e n n e n v a n d e a u t o - o n a n i e e n v a n d e m u t u e e l e o n a n i e.

Zelfs COHN erkent, dat deze vraag het moeilijkste probleem is van de geheele opvoeding. De meeste onderwijzers willen hiervan niets weten, omdat zij vreezen, dat de kinderen, die tot dusverre geslachtelijk onschuldig zijn, door eene waarschuwing, eerst recht gewezen worden op het kwaad. Maar daar tegenover merkt COHN, de moeilijkheid erkennend, op, dat in zijne schooljaren, de onderwijzer het uur van de les in het Fransch, eens geheel wijdde aan mededeelingen over onanie en hare schadelijke gevolgen. Zeer wijselijk onthield hij zich daarbij van elke overdrijving, doch gaf hij een schets van de ern-

stige gevolgen van die gewoonte voor lichaam en geest, gaf de moeilijkheid van het weerstand bieden aan den aandrang toe, en vermaande liefderijk als een vader, althans tot matiging. Die les werkte voortreffelijk. Natuurlijk kon de onanie niet met één slag ophouden; doch zij werd verminderd. Door die les werd, zonder hypochondrie te verwekken, doel bereikt. Wij durven natuurlijk alleen den man van rijpe ervaring, den raad geven, den hier aangegeven weg in te slaan. Ook Prof. PUSCHMANN is van meening, dat de opvoeding van de jeugd er mede naar te streven hebbe den kinderen de beteekenis van de geslachtsverrichtingen te leeren kennen en hen opmerkzaam te maken op de ernstige nadeelen, welke het misbruik en de overdrijving daarvan, ten gevolge hebben, en matigheid en onthouding op dit gebied aan te bevelen; en BAGINSKY schrijft: „De gunstige invloed, dien juist een woord van geruststelling van den geneesheer uitoefent, doet zien, dat men verkeerd handelt met de kwaadaardige gevolgen der sexueele neigingen te verzwijgen".

COHN meent, dat eene eenvoudige korte waarschuwing in de klassen, waarin jongens van 10 jaar zitten, voldoende is; dat de onderwijzer, als hij spreekt over reinheid en netheid, vooral over het bezoek van het privaat, den kinderen eenvoudig zegt: „denkt er aan, jongens, elke aanraking van de geslachtsdeelen is nadeelig voor het lichaam; vooral verkeerd en vuil is het elkander aan te raken, waardoor de gezondheid van beiden, zeer geschaad wordt." In de hoogere klassen evenwel, waarin jongens van 14 tot 15 jaar zitten, klassen, die wel de meest gevaarlijke zijn, kan, zonder dat daarbij het spook der zoogenaamde ruggemergstering of der hersenverweeking aan den muur wordt voorgehangen, van de schadelijke gevolgen der hardnekkige onanie voor lichaam en ziel, gesproken worden bij de lessen over de natuurlijke historie van den mensch of, beter nog, bij het onderwijs in de gezondheidsleer. Natuurlijk moet de onderwijzer, meer dan bij alle ander onderwijs, daarbij met

den noodigen tact te werk gaan, zoodat hij den daarvoor juisten vorm weet te kiezen.

3. Straffeloosheid is den leerlingen toegezegd, zoo zij een geval van onanie aanbrengen.

Deze stelling van COHN schijnt mij wel de minst gegronde toe. In dergelijke gevallen eenigerlei onderscheiding toe te zeggen, is altijd verkeerd, en jongens, die eerst zelf onanie pleegden en dan, om straf te ontgaan, anderen verraden, worden door de geheele klasse, zeer terecht, gehaat; en het kan nimmer het doel eens onderwijzers zijn, *smuigers* te kweeken.

4. Door voordrachten en brochures moeten ouders en pensionhouders er op worden gewezen, dat het hun plicht is, de kinderen op de gevaren der onanie te wijzen.

Deze stelling heeft geen nadere verklaring noodig, en zeer terecht voegt COHN hieraan toe: „De ouders moeten hunne kinderen in den zeker zeer moeilijken strijd tegen de masturbatie, tegen die zelfs soms alle eergevoel overmeesterende drift, ondersteunen".

Deze vier stellingen hebben ongetwijfeld recht van bestaan en het is de taak van ervaren paedagogen, een zelfstandig standpunt met betrekking tot die zoo gewichtige vragen in te nemen en hunne ervaringen, welke zij omtrent dit punt hebben opgedaan, ten goede te doen komen aan het opkomend geslacht. Doch met nadruk wil ik wijzen op de volgende opmerking, welke COHN echter slechts ter loops heeft gedaan.

„Van groot gewicht is het, mede te deelen, dat een aantal leerlingen mij vertelden, dat zij alleen onaneerden, in de *vervelende* lesuren. Elk onderwijzer leere daaruit, dat hij het onderwijs voor de leerlingen zoo opwekkend en onderhoudend mogelijk moet maken, opdat de kinderen volstrekt niet op dergelijke gedachten komen."

In deze stelling ligt naar mijne meening, het punt, waar *vooral de* school den hefboom ter voorkoming en bestrijding *der masturbatie,* heeft aan te leggen. Eigen waarnemingen

zoowel als de vele bekentenissen van hen, die vroeger zich aan onanie schuldig maakten, hebben mij het bewijs geleverd, dat de jongens voornamelijk masturbeeren, als vervelende onderwijzers, vervelend werk opgeven, doch dat daarentegen in de eigenlijke vakuren, waarin boeiende leerstof in een' opgewekten vorm wordt onderwezen, geen hunner aan onaneeren denkt. Reeds vóór tientallen van jaren hebben RABELAIS, MONTAIGNE, GUIZOT en vooral LALLEMAND, hunne waarschuwende stem verheven tegen plan en methode van het onderwijs, omdat ze die voor de gezondheid van zoovele jongens, schadelijk achtten. Hunne waarschuwingen hebben geen gehoor gevonden en het is nu nog niet veel anders geworden dan het toenmaals was. Maar al te veel nog kwelt men de kinderen met vreemde woorden, zonder het oog te houden op hun individueelen aanleg. En hoe gaat men daarbij te werk? Men laat regels en uitzonderingen leeren, welker toepassing zij uit gemis aan stof, niet verstaan, en de meeste hunner, welke zij moeten verklaren, zelfs niet begrijpen. Voor de minste fout daartegen wordt eene straf opgelegd, welke eigenlijk schijnt te zijn uitgevonden om het oordeel te dooden; men dwingt het arme kind 3 tot 400 maal in den voor zijne ontspanning bestemden tijd, denzelfden regel af te schrijven of eenig ander geestdoodend werk te verrichten. Heeft zoo'n kind het ongeluk te babbelen of op eenige andere wijze onoplettend te zijn, dan haast men zich, dat eerste verschijnsel van wederspannigheid, door „schoolblijven" te onderdrukken. Wat echter zal het kind in die gedwongen eenzaamheid doen? Het zal der phantasie den teugel vieren, het zal aan dingen denken, die hem wellicht anders niet in de gedachten zouden zijn gekomen, aan onkuische dingen, waarover het ergens gelezen of gehoord heeft. En van die *ideale* onanie, komt het spoedig tot masturbatie. Wordt het kind niet alleen gelaten, d. w. z. in vereeniging met anderen opgesloten, dan is het dikwerf nog erger. Meent men soms, *schrijft* LALLEMAND, dat bij elkander opgesloten kinderen, hun-

nen tijd verdrijven met moreel of religieus onderhoud, met gesprekken over hun rekenwerk of hunne vertalingen? Maar zelfs het schoolblijven onder toezicht, houdt LALLEMAND voor verkeerd, omdat het onbewegelijk gebonden zijn aan bank of stoel, de reeds zoo zeer geprikkelde voortplantingsorganen, nog meer verhit.

Maar hoe kan men het kind anders straffen dan met strafwerk en opsluiting? Men boezeme hem, door eene verstandige, spoedig tot het doel leidende, minder onaangename leerwijze, liefde in tot leeren; men scherpe zijn denken, zijne phantasie, zijn oordeel; men hechte meer waarde aan lichaamsoefeningen; men late meer vrijheid aan de individueele uiting van des kinds krachten; men zie af van het belachelijk streven om uit alle kinderen schrijvers, redenaars, geleerden te maken; men make rijpelijk onderscheid tusschen wat voor allen onontbeerlijk is, en wat slechts voor een gering aantal van nut kan zijn. Als straf voor luie, onoplettende kinderen, stelt LALLEMAND een' maatregel voor, gelijk die vroeger bij de militairen in gebruik was en waarbij een regiment, dat zich in het vuur lafhartig had gedragen, zoo lang eene plaats achter het leger werd aangewezen, dat het weder vergund kon worden, zich met eere te vertoonen. Voor kinderen, die niet alle eergevoel verloren hebben, heeft die straf dezelfde uitwerking.

Meer aandacht dan tot dusverre, moet ook gewijd worden aan de zoogenaamde *„vrije oogenblikken"*, en moet tusschen de lesuren door, meer gedaan worden aan lichaamsoefeningen (vrije- of ordeoefeningen) en deze, bestaande uit veel en velerlei, moeten methodisch en geregeld op elkander volgen, zoodat alle lichaamsdeelen achtereenvolgende een beurt krijgen. En daarbij moeten juist die kinderen, die zich daaraan het liefst willen onttrekken en die verdacht zijn op slechte gewoonten, het meest aangewakkerd worden. Ook gemeenschappelijke wandelingen (schoolwandelingen) onder een opwekkend gesprek, met practische studiën over dierkunde, plantenkunde, delfstof- en aardkunde en der-

gelijken, leiden de jongens af van hunne verkeerde gewoonten.

De *gebruikelijke proceduren* ter bestrijding van de onanie, doen niet veel nut, noch de doorboring van de voorhuid en het inleggen van een' ring (FOURNIER), noch het inbrengen en laten liggen in de pisbuis van eene sonde, teneinde eene pijnlijke pisbuisontsteking op te wekken (LALLEMAND). FÜRBRINGER gewaagt van een' geïncarneerden onanist, bij wien hij met eene stompe schaar een gedeelte van de voorhuid had weggeknepen, en van eene jonge dame, die zelfs in gezelschap onaneerde en bij wie hij de vulva verscheidene malen krachtig gecauteriseerd heeft. Beiden zijn genezen. Maar hij voegt er zelf bij, dat dergelijke handelwijzen op den duur zonder resultaat zijn. ULTZMANN beveelt bij kleine kinderen, die in den slaap met hunne geslachtsdeelen spelen, de handjes tot vuist te binden of ze vast te snoeren aan den rand van het bed, wat soms ook nog voor oudere kinderen aanbeveling verdient. In een Engelsch medisch tijdschrift beveelt iemand het aanleggen van eene vogelkooi over de geslachtsdeelen aan en waarvan dan de vader den sleutel bewaart; of dit middel doel treft, daarvan meldt de historie niet. Volgens de mededeelingen van FOURNIER, LALLEMAND, e. a. zijn in Frankrijk met gelijk doel, pantserhemden, broeken zonder opening, e. d. in gebruik.

Naar *mijne* ervaring is een probaat middel tegen de onanie, dat men den jongens en den jongelieden een' betamelijken omgang met het vrouwelijk geslacht niet alleen niet bemoeilijkt, maar, naar vermogen, vergemakkelijkt. Hierdoor wordt niet alleen de onanie, maar ook de homosexualiteit krachtig tegengewerkt*). Duizendvoudige ervaring leert, dat jongens, die *ideaal* verliefd zijn, slechts hoogst zelden onaneeren. Zeer terecht maakt MOLL er opmerkzaam op, dat bij jongelieden de geheele geslachtsdrift niet op eens ontwaakt, doch alleen de *contrectatiedrift*, d. i. de begeerte, met een vrouwelijk wezen

*) SCHOONDERMARK: *Het Contraire Geslachtsgevoel.* Amst.

in aanraking te komen, terwijl de *detumescentiedrift,* de begeerte, eene verandering aan de genitalia voort te brengen*), nog sluimert of toch beduidend op den achtergrond treedt, en het is niet moeilijk te ontdekken, dat als deze contrectatiedrift door ervaren, opmerkzame ouders op den juisten, vooral idealen weg wordt geleid, de detumescentiedrift eerst zeer laat tot ontwaking komt; dat alzoo bij dezen onschuldigen omgang tusschen twee kinderen der beide geslachten, voor beiden geenerlei gevaar bestaat. Speciaal de platonische liefde, in zooverre men daaronder de liefde verstaat, die niet berust op zinnelijken grondslag, moet door de ouders niet onderdrukt worden of, gelijk maar al te veel geschiedt, belachelijk gemaakt worden. Wij zien dezen vorm der liefde dikwerf bij het ontwaken der puberteit, welbekend onder de benaming *„schooljongensverliefdheid"*. *Dass* Wolfgang — schrijft Heinemann over Goethe — *dem prickelnden Reiz der Sünde widerstand, dafür sorgte ein unschuldiges Mädchen . . . . Eine neue Welt war dem Knaben erschlossen.* Wolfgang *fühlte zum ersten Male den Einfluss unschuldiger Weiblichkeit . . . . Das Sinnliche trat völlig zurück; er verlangte nur, sie zu sehen; ein Gruss, ein Neigen ihres Hauptes genügte ihm.* Goethe was toen 15 jaar.

Ik heb een' opvoeder van naam gekend, die er zich altijd in verheugde, als een der aan hem toevertrouwde jongens met een meisje dweepte, omdat hij zich dan vast overtuigd hield, dat die jongen *niet* onaneerde. Dit mag nu al niet immer het geval zijn, toch ligt er eene kern van waarheid in. In elk geval is het streng en eenzijdig scheiden der geslachten, gelijk dat in veel piëtistische instellingen geschiedt, niet alleen niet aan te bevelen, maar het zet bovendien de deur open voor de auto- en de mutueele onanie, en ook voor de homosexualiteit. Verder houde men de kinderen verwijderd van verdachte

*) Schoondermark: *De Bouw en de Verrichtingen der Geslachtsorganen van den Man.* Amst.

gezelschappen, voorkome men het lezen van onkiesche lectuur, en dringe er op aan, dat de kinderen werken en vooral zich bezig houden met lichaamsspelen met kinderen van gelijken leeftijd. Volwassen jonge mannen leide men in hoogere sferen, late hen zich bezighouden met kunst en wetenschap en voere hun' geest op meer verheffend gebied.

Dat het huwelijk „den woesten aandrang op passende wijze regelt", heeft reeds CURSCHMANN beweerd en sedert is dat zoo ongeveer door alle practici bevestigd. Weliswaar is het dikwerf zeer moeilijk geïncarneerde onanisten tot een huwelijk te brengen, omdat zij meestal de niet ongegronde vrees koesteren voor impotentie, en bovendien vermag het huwelijk ook niet alle masturbanten van hun lijden te bevrijden, omdat de woeste phantasieën, die zij zich bij hunne masturbatorische handelingen schepten, in het huwelijk voor een groot deel niet gerealiseerd worden. En zoo vervallen velen dan ook weder in het oude kwaad en masturbeeren deels in den door ziekten, zwangerschap en kraambed van de vrouw opgelegden tijd van onthouding, voor een deel ook buiten dien, lustig voort. *Omtrent diëet, leefwijze en ligging van den onanist, raadplege men den geneesheer-specialist op sexueel gebied, omdat die alleen hier — voor elk geval afzonderlijk — een oordeel vermag uit te spreken!*

Nog een gewichtig punt heb ik hier ten slotte te bespreken, namelijk *de psychische behandeling der onanie* en zoowel in wakenden toestand als in de hypnose.

Tot de *psychische behandeling in wakenden toestand* behoort in de eerste plaats eene opheldering aan de lijders omtrent het wezen en de gevolgen van hunne ziekte, de overtuiging, dat de patiënten het slachtoffer geworden zijn van eene hen beheerschende ziekelijke driftrichting, d. w. z.: de zelfkennis is reeds een belangrijke stap op den weg der verbetering. Hiertoe behoort ook de reeds straks genoemde afleiding van den geest op hooger, meer ideaal doel. De patiënt moet verder leeren, aan zich zelven te werken, zijn' wil te sterken, teneinde

door oefening geleidelijk meester te worden over zijn' sexueelen aandrang.

Rosenthal en Bernheim kennen aan den *pijnlijken* oervorm der psychotherapie, eene hooge waarde toe. Hierbij geldt het het opwekken van voorstellingen der genezing door krachtige zinsindrukken, als: koude douches op de genitalia, faradisch penseelen, instrumenteel ingrijpen, door schrik en angst. Onontbeerlijk zijn volgens von Schrenck-Notzing, een rustig en vertrouwen inboezemend optreden van den geneesheer en begrip van de individualiteit van den lijder en groot geduld. Deze psychotherapie in wakenden toestand, wordt vooral door geneesheeren aangewend, die zich moeilijk vereenigen kunnen met de hypnose, en overtuigd zijn van de noodzakelijkheid eener psychische behandeling, gelijk dat het geval is met Jolly, Leyden, Fürbringer, e. a., en Löwenfeld gelooft, dat de met verschillende middelen hardnekkig toegepaste genezingskuren bij sexueele zwakte, voor het meerendeel langs suggestieven weg werken.

De *psychotherapie in hypnotischen toestand* is, volgens von Schrenck-Notzing, een verkort, gecondenseerd handelen met alle voordeelen der psychotherapie, en wordt vooral aanbevolen door von Krafft-Ebing, Casper en Löwenfeld.

Terwijl de vaatzenuwmiddelpunten reeds zonder hypnose, door voorstellingen krachtig worden beheerscht, geschiedt in de hypnose, eene belangrijke verhooging van de intensiteit van dit physiologisch proces tot op eene overweldigende kracht toe; dit geschiedt door uitlassching of verzwakking van de regelende remmingsmechanismen, van de associatieve en contrastvoorstellingen. De natuurlijke reactie, d. i. de omzetting van de voorstelling in een' bepaalden vorm der beweging, kan krachtiger en sneller verloopen. Op dezelfde wijze kan men op het psychisch gedeelte van het sexueel mechanisme, gedurende de hypnose gemakkelijker en meer blijvend inwerken, dan in wakenden toestand. Met goed gevolg zal men b.v. een' onanist, berouw, een openlijk bekennen (b.v. in de hypnose, ter contrô-

leering van belijden in wakenden toestand) suggereeren en zijne wilszwakte met gevolg kunnen bestrijden, voor zooverre die niet wortelt in diepe, geërfde constitutioneele voorwaarden. De drift tot zelfbevrediging en de pathologische aandrang tot homosexueel verkeer kunnen tot gewoonte geworden zijn en de patiënten dwangachtig en onbewust beheerschen, zonder dat deze in staat zijn, zich daartegen te verzetten. Alsdan hebbe men er naar te streven de pathologische autosuggestie — want als zoodanig moet de gewoonte worden opgevat — naar het principe van haar ontstaan, te bestrijden. De gesuggereerde therapeutische voorstellingsprikkel moet door herhaaldelijk hypnotiseeren zoo lang worden opgehoopt, tot hij door de hersenen wordt geautomatiseerd en als gewoonte is aangenomen. Door consequent disciplineeren zal hij eindelijk als gewoonte, dezelfde kracht verkrijgen als de verderfelijke autosuggestie en daarmede het centrale pathologische prikkelingsmoment compenseeren.

Aldus ongeveer VON SCHRENCK-NOTZING, die in deze beoordeeling van de zaak, echter tamelijk wel alleen staat*).

In geval van onanie kan, volgens dienzelfden psychotherapeut, met betrekking tot snelheid en zekerheid der werking, geen andere behandelingsmethode met suggestiebehandeling vergeleken worden; de psychische therapie in wakenden toestand, leidt, gelijk de ervaring leert, dikwerf *niet* tot het nagestreefde doel, waar de hypnose dat *wel* bereikt.

Daar het bij de onanisten in den regel kinderen geldt, is het gemakkelijk in te zien, dat bij hunne groote vatbaarheid voor hypnose, de categorische beheersching van den suggestieven dwang, in veel hoogere mate werkzaam is, dan het breedvoerig handelen bij den wakenden toestand, hetwelk aan het kinder- [illegible] leven met betrekking tot zelfkennis, wilskracht, [illegible] eischen stelt, welke bij veel kinderen verre

[illegible]: *Het Contraire Geslachtsgevoel.* Amst.

gaan over den horizon van hun kennen en hun kunnen. Naar deze theoretische overwegingen (aldus weder von Schrenck-Notzing) kan het niet twijfelachtig zijn, dat de suggestieve psychotherapie geroepen is, in de behandeling der onanisten voortaan de hoofdrol te vervullen, terwijl de tot dusverre gevolgde behandelingswijzen, daarbij slechts eene secundaire plaats innemen.

FONDS-CATALOGUS

VAN

W. B. MORANSARD - Amsterdam.

Toezending franco; (onder couvert, 10 ct. verhooging voor elk werk) of tegen rembours.

Voor Indië en het Buitenland alleen, na ontvangst van het bedrag en 10 °/₀ verhooging ter tegemoetkoming in de extra frankeerkosten.

EDWARD CARPENTER, **De Homogene Liefde** en hare beteekenis in de Vrije Maatschappij .... *f* 0,50

EDWARD CARPENTER, **Het Huwelijk** in de Vrije Maatschappij .... *f* 0,40

EDWARD CARPENTER, **De Vrouw en hare plaats** in de Vrije Maatschappij .... *f* 0,40

EDWARD CARPENTER, **De Geslachtsliefde** en hare beteekenis in de Vrije Maatschappij .... *f* 0,30

De vier werkjes te zamen .... *f* 1,30

Dr. CH. R. DRYSDALE, **Het Leven en de Werken van Thomas Robert Malthus.** Uit het Engelsch vertaald, onder toezicht van Prof. Dr. J. SCHOONDERMARK JR. 158 blz. .... *f* 1,30

Dr. CH. R. DRYSDALE, **Het Bevolkingsvraagstuk, volgens Th. R. Malthus** en **J. S. Mill.** Uit het Engelsch vertaald, onder toezicht van Prof. Dr. J. SCHOONDERMARK JR. 128 blz.. *f* 1,25

FIORE DELLA NEVE, Twee novellen. — **Constance. — Een Talisman.** In cartonnen band. *Verminderde prijs* ..... *f* 0,50

Dr. Ew. HECKER, **De behandeling der Slapeloosheid.** Naar het Duitsch, door VIGILO .... *f* 0,40

Dr. ALFRED HEGAR, Hoogleeraar in de Verloskunde en de leer der Vrouwenziekten aan de Universiteit te Freiburg. **De Geslachtsdrift.** Eene Populair-Medisch- sociale Studie. Uit het Duitsch vertaald door Dr. GREBE DE HAAN, Arts. 171 blz. 2e druk .... *f* 1,50

EEN LEEK, **Een woord aan de Christenen** .... *f* 0,50

Dr. A. LESSER, Praktizeerend Arts, **Liefde zonder Kinderen.** Een Geneeskundige raad ter voorkoming van Zwangerschap. Met 2 Afb. 5e druk............................ *f* 0,60

AD. ALF. MICHAËLIS, **De Koffie,** (Coffea Arabica) als Genot- en Geneesmiddel naar hare Botanische, Chemische, Diëetetische en Geneeskrachtige Eigenschappen.................. *f* 0,60

Dr. F. OTTO, Praktizeerend Arts. **De Geheimen en Ziekten der Vrouwen.** Geneeskundige terechtwijzingen voor Moeders en Jongedochters. Met een aanhangsel: De Onvruchtbaarheid en hare genezing. 124 blz. 3e dr...................... *f* 0,90

PHILANDER, **Medische sprookjes.** In gelith. omslag. 177 blz. .... *f* 0,60

ELISABETH VON STEINBORN, **Het standpunt der Vrouw in ons Geslachtsleven,** 146 blz. .... *f* 1,20

Dr. A. SCHMITZ, Eigenaar eener geneeskundige Inrichting voor Zenuwlijders, Morphinisten en Dronkaards te Bonn a. d. Rijn, **Matigheid of Onthouding?**...................... *f* 0,50

Prof. Dr. J. SCHOONDERMARK JR., **Bacteriën,** De oorzaak van Infectieziekten, naar het Duitsch van Dr. MITTENZWEIG .... *f* 0,90

LOUISE STRATENUS, **Geluk.** In cartonnen band ..... *f* 0,70
Ingenaaid .... *f* 0,60

VIGILO, **Massagebehandeling van Zenuwziekten.** 1. Zenuwpijnen. Hoofdpijnen. — 2. Gevoelloosheid. — 3. Krampen. — 4. Verlammingen. — 5. Hersenziekten. Ruggemergsziekten. — 6. St. Vitusdans. — 7. Zenuwverzwakking. Hysterie........ *f* 0,40

VIGILO, **Massagebehandeling van Gewrichtsziekten.** — 1. Kneuzingen. Verstuikingen. — 2. Gewrichtsontstekingen. — 3. Ver-

stijvingen. Verkrommingen. — 4. Ontwrichtingen. Beenbreuken. — 5. Gewrichtszenuwpijnen.......................... *f* 0,45

Dr. KARL WEISSBRODT, **Wetten en Geheimen der Liefde,** bewerkt naar de zesde Duitsche uitgave. 2e druk...... *f* 1,—

Dit boek is niet voor vrouwen geschreven, doch de vader zal het zijn zoon ter lezing geven.

Prof. Dr. H. E. ZIEGLER, **Natuurwetenschap en Sociaal-democratie of Darwin en Bebel.** Uit het Duitsch vertaald, onder toezicht van Prof. Dr. J. SCHOONDERMARK JR. Groot 8°.. *f* 1,25

Adviezen over het Nieuw-Malthusianisme van Mannen van beteekenis.. *f* 0,15

Recht voor het Onechte Kind! Bijdrage tot het onderzoek naar het Vaderschap. Door den schrijver van: Ervaringen en Onthullingen van een Middernachtzendeling.............. *f* 0,50

Dr. KARL WEISSBRODT, **Huwelijksplichten,** volgens den Bijbel en den Talmud.................................. *f* 0,60

Mr. N. DE ROEVER, **Van Vrijen en Trouwen.** Bijdrage tot de geschiedenis van Oud-Vaderlandsche zeden. Met 15 Afb. *Verminderde prijs* in prachtband........................ *f* 2,—
Ingenaaid.. *f* 1,50

Prof. Dr. J. SCHOONDERMARK JR., **Stérilité Facultative et Naturelle,** d'apres la 10me édition hollandaise par le Dr. GUYOT .... 1 Franc

ANONYMUS, **Een Beul en zijn Slachtoffer,** verhaal van ware gebeurtenissen uit de groote wereld te Amsterdam... *f* 0,15

Feest-Toasten voor den beschaafden stand, bij gelegenheid van verjaar-, oudejaarsavond-, collegie- en andere partijen. 3e dr. Kl. 8°.. *f* 0,60

Moederzorg en Moedervreugde. Woorden van liefde en ernst over de verpleging der kindsheid. Door eene Moeder. Met eene voorrede van Dr. DIESTERWEG. Postf................ *f* 0,50

Schatkamer voor alle Standen. Zeshonderd voorschriften van allerlei aard, huiselijke recepten, enz. Kl. 4°. .... *f* 0,60

WINKLER (Dr. T. C.). **Het boek voor Iedereen.** Over spijzen en dranken, kleeding en huisraad en honderden dingen, die dagelijks gebruikt worden. 2e dr. Postf............. *f* 1,—

Pastoor LOEVENBRUCK. **Het voor en tegen van het Systeem-Kneipp** — naar het Duitsch .... *f* 0,40

Prof. Dr. J. SCHOONDERMARK Jr., **Chronische Spijsverteringsstoornissen en hare behandeling met Massage.** ..... *f* 0,40

Prof. Dr. J. SCHOONDERMARK Jr., **De Doofstomheid van een Geneeskundig standpunt beschouwd.** Vrij bewerkt naar HARTMANN's „Taubstummheit und Taubstummenbildung". Gr. 8° .... *f* 0,90

PROF. SCHOONDERMARK'S

ZIEKENVERPLEGINGS-BIBLIOTHEEK

1. **Woning, Kleeding, Voeding** .... *f* 0,25
2. De **Inrichting** van onze **Ziekenkamer** .... *f* 0,25
3. Iets over de **Verpleging** van **Bedlegerige Zieken** .. *f* 0,25
4. Iets over de **Verpleging** van **Zenuwlijders** en **Krankzinnigen** .... *f* 0,25
5. Het **Uitvoeren** der **Voorschriften** van den Arts ... *f* 0,25
6. Voorbereiding voor **Heelkundige Operatiën** en het leggen van een **Verband** .... *f* 0,25
7. Een boekje voor menschen, die **ver van een Arts verwijderd** wonen .... *f* 0,25
8. Het **Baden** der **Kinderen** .... *f* 0,25
9. Iets voor **Hardhoorigen** en **Dooven** .... *f* 0,25
10. Een boekje voor **Keel-** en **Borstlijders.** 2e dr...... *f* 0,25
11. Een boekje voor **Maag-** en **Buiklijders** (Aambeien) . *f* 0,25

De elf werkjes te zamen voor f **2,—.**

Bij bestelling van bovenstaande werkjes gelieve men op te geven **ZIEKENVERPLEGINGS-BIBLIOTHEEK**, met het *nummer* hierboven aangegeven.

Dr. COLINER, **De Malaria,** (Moeraskoortsen).......... *f* 0,50

Jhr. Dr. F. A. HARTSEN, **Onkuischheid.** Practische, Philosophische en Paedagogische Studie.................. *f* 0,10

Jhr. Dr. F. A. HARTSEN, **Verborgenheden der Galante Wereld.** Vermeerderd met **„Onkuischheid".** Een groot 8° boekdeel van ruim 200 blz. 5e dr.............................. *f* 1,25

INHOUD:

INLEIDING. Over de prostitutie in het algemeen. — Practisch-philosophische aanmerkingen. — Er heeft altijd prostitutie bestaan, ofschoon ze er niet voor gehouden werd. — Bethesda, Lais, Pryne, Claudia enz. — Het idee der prostitutie is het eerst door den christelijken godsdienst ontstaan. — De oudste Courtisanen. — Die van Venetië.

EERSTE HOOFDSTUK. Prostitutie in Oostenrijk, ten tijde van Maria Theresia. — Het geeselen der geprostitueerden. — De eerste bordeelen. — De prostitutie te Weenen. — Vruchtelooze pogingen om ze te onderdrukken. — De Sneppenvlucht. — Strawenzerei. — Stadsvesten. — Hoe moeders en vaders hunne dochters aan h...waardinnen verkoopen. — Kennismaken. — Verschillende prijzen. — Aan den schandpaal. — Beruchte geprostitueerden. — Henriette de olifantsvrouw. — De bekoorlijke Clemence en de onverkrachtbare maagd.

TWEEDE HOOFDSTUK. Prostitutie in Bohemen. — Praag. — De schoone Czechinen. — Het barrikadenmeisje, — Arbeidsters in den Wijngaard. — In Galicië. — Prostitutie uit vaderlandsliefde. — Menschenhandel in Cracau en Warschau. — Koppelen, een winstgevend bedrijf. — De schoone Emma.

DERDE HOOFDSTUK. Prostitutie in Hongarije. — Hoofdplaats. — Pesth-Ofen. — De Sporenstraat en de dikke Caroline. — Het Keizersbad. — Hoe men door een zwanziger tot duizend gulden komt. — De nieuwe etablissementen in Pesth-Ofen-Pressburg en Cracau. — Kunstreizen der dames. — Dubbele gravinnen. — Het vurige meisje te Pressburg. — Prostitutie uit hartstocht bij hooggeborenen. — Loonbedienden en Commissionnairs. — De beruchte koppelaars Malek, Bizza, en Sprangel. — Buffetjuffertjes en modisten. — Olympische bals en Spiegelzalen. — Heidinnetjes, gezocht soort onder de publieke vrouwen.

VIERDE HOOFDSTUK. Prostitutie in Servië en de Donauvorstendommen. — Handel in publieke vrouwen met Konstantinopel. — Prostitutie van beiderlei kunne. — De pezewink in Turkije. — Geheime bordeelen in Konstantinopel. — Zij worden ook door den sultan bezocht. — *Débauche infernale.* — Prostitutie in Egypte, in Algiers en andere Afrikaansche Staten, — Emigratie van publieke vrouwen naar Australië.

VIJFDE HOOFDSTUK. Prostitutie in Italië. — De geprostitueerden als kweekelingen der opera en van het ballet. — Schitterende lokalen der publieke vrouwen te Milaan. — De rendez-vous-baden. — Jongensprostitutie te Rome. — Monniken abates als koppelaars. — Ruffiana. — Geprostitueerden onder de rooversvrouwen.

ZESDE HOOFDSTUK. Spanje. — Sevilla en Madrid, eldorado der prostitutie. — De Manolas. — Straatdanseressen. — Nonnenkloosters met publieke huizen van ontucht vermengd. — De gaten in de muren. — Het geeselen in de nonnenkloosters. — Avonturen in diligences en openbare voertuigen. -- Kastilië en Andalusië.

ZEVENDE HOOFDSTUK. De Bohême galante in Frankrijk. — In welke steden van Frankrijk de grootste prostitutie gevonden wordt. — De meest gezochte publieke dames. — Jongensverleiding door geprostitueerden. — *Demi-monde.* — Bals en gemaskerden. — *Filles de marbre.* — Onderhouden vrouwen, Loretten en Grisetten. — *La Mouche.* — De publieke vrouwen tijdens den oorlog van 1870 en den strijd tegen de commune.

ACHTSTE HOOFDSTUK. Engeland. — De prostitutie meestal tot Londen beperkt. — Klassenficatie der publieke vrouwen. — Regentstreet. — Onafhankelijke ladies. — Brandewijnkroegen en goede bedden. — *Esprit de Corps* onder de geprostitueerden. — Wedrennen en Bals als uitstallingen van vele schoonen. — Groote keus. — Eagly bij City-Road. — Karakter der Engelsche publieke vrouwen.

NEGENDE HOOFDSTUK. Hoofdpunten: Hamburg en Berlijn. — Jungfernstrasse, St. Paul en de Schwegerstrasse. — Lectuur voor publieke dames. — Grécourt en Marquis de Sade. — Altona. — Berlijnsche dames. — Hannover en Brunswijk. — Publieke vrouwen te Frankfort a/M., München, Stuttgart, Mannheim, Kassel, Darmstadt. — Prostitutie in de badplaatsen. — Publieke vrouwen onder de vrouwelijke touristen. — De vrouw van den majoor. — Dresden en Leipzig.

TIENDE HOOFDSTUK. België en Nederland, Brussel en Antwerpen, Mons. — Fransche en Engelsche publieke vrouwen. — Amsterdam, Rotterdam, 's-Gravenhage, den Helder.

ELFDE HOOFDSTUK. New-York wedijvert met Europa in de prostitutie. — Kate Hastings. — Groote sledevaart, bals en theâters voor publieke vrouwen. — Prostitutie in de andere steden der Unie. — Te Savannah, New-Orleans, San-Francisco. — In Mexico en Lima. — Duitsche publieke vrouwen te Valparaiso. — Chineesche geprostitueerden in Californië. — De dewedashi in Oost-Indië. — Hamburg en de prostitutie. — Het hemelsche bed, eene Amerikaansche uitvinding. — Barnum's ondervindingen met publieke vrouwen.

AANHANGSEL. Wegwijzer voor onkundigen, — Tegengift voor Liefdegift. — Geldaderlatingen.

Mr. VAN BEVERWIJK, **Een Protest tegen de Vergunningswet** .... *f* 0,25

Prof. Dr. med. J. SCHOONDERMARK JR., **Neurasthenia Sexualis.** Zenuwverzwakking tengevolge van overprikkeld geslachtsleven, en hare behandeling, (vrij bewerkt naar het Italiaansch, van Prof. Dr. NICOLO BARRUCCO) .... *f* 1,75

„Men moet niet leven, om te beminnen, doch beminnen, om te leven, gelijk men eet, om te leven en niet leeft, om te eten".

INHOUD:

Over neurasthenia sexualis in het algemeen. — Wezen en clinische vormen der neurasthenia. — Wezen der neurasthenia sexualis, hare verhouding tot andere ziekten en tot perversiën van de geslachtsdrift. — Oorzaken der neurasthenia sexualis. — Symptomatologie, diagnose en prognose der neurasthenia sexualis. — Therapie der neurasthenia sexualis.

Prof. Dr. J. SCHOONDERMARK JR., **Het Contraire Geslachtsgevoel bij den Man en bij de Vrouw.** (Vrij bewerkt naar het Engelsch, van Dr. HAVELOCK ELLIS) .... *f* 1,50

„De meest algemeene meeningen en wat een ieder voor uitgemaakt houdt, verdienden dikwerf het meest te worden onderzocht". LICHTENBERG.

INHOUD:

Inleiding. — Geschiedenis van de leer der sexueele afdwaling. Het contraire geslachtsgevoel van den man. — Het contraire geslachtsgevoel van de vrouw. — Het wezen van de geslachtelijke inversie. — Theorie der geslachtelijke inversie. — Resultaten en toepassingen.

Prof. Dr. med. J. SCHOONDERMARK JR., **De Beteekenis van den Druiper voor het Huwelijk.** (Vrij bewerkt naar het Fransch, van Dr. LOUIS JULLIEN) ....″........″ *f* 1,50

„Wat is, is zeer weinig, als men niet bedenkt dat uit wat is, ontstaat, wat zijn zal". TALLEYRAND.

INHOUD:

Het Beroepsgeheim van den Geneeskundige.

Ontwikkeling van den druiper. I. Druiper en gonococcen. — II. Druiper en pisbuisonderzoek. — III. Druiper en Vrouwenziekten.

Acute druiper van den Man. I. Vóór het Huwelijksplan. — II. Na bepaling van den Huwelijksdag. — III. Na de Huwelijksvoltrekking.

Chronische druiper van den Man. I. Vóór het Huwelijksplan. — II. Na bepaling van den Huwelijksdag. — III. Na de huwelijksvoltrekking.

Genezen druiper van den Man. I. Vóór het Huwelijksplan. — II. Na bepaling van den Huwelijksdag. — III. Na de Huwelijksvoltrekking.

Acute druiper van de Vrouw. I. Vóór het Huwelijksplan. — II. Na bepaling van den Huwelijksdag. — III. Na de Huwelijksvoltrekking.

Chronische druiper van de vrouw. I. Vóór het Huwelijksplan. — II. Na bepaling van den Huwelijksdag. — III. Na de Huwelijksvoltrekking.

Genezen druiper van de Vrouw. I. Vóór het Huwelijksplan. — II. Na bepaling van den Huwelijksdag. — III. Na de Huwelijksvoltrekking.

BRAM VAN DORT (MARI J. TERNOOY APÈL), **Marie.** Amsterdamsche Roman. Vierde druk .... *f* 1,50

Prof. Dr. J. SCHOONDERMARK JR., **De Bouw en de Verrichtingen der Geslachtsorganen van den Man,** met 6 in den tekst gedrukte afbeeldingen, benevens 3 beweegbare, gekleurde platen van den mannelijken geslachtstoestel. *f* 1,50

Dr. MINDER, **Ons Lichaam,** aanschouwelijk voorgesteld door 3 beweegbare, gekleurde platen, met verklaring .... *f* 0,60

Prof. Dr. J. SCHOONDERMARK JR., **Het** (auto- en mutueel-) **Onaneeren van Mannen en Jongens** en **Vrouwen en Meisjes,** zijne gevolgen, en zijne behandeling. Een opstel voor „Rijp en Groen". 2e dr.................................. *f* 0,60

Vrouwenschoonheid. Wenken op Hygiënisch en Aesthetisch gebied. Gebonden .... *f* 0,45

Dr. M. NIEMEYER, **De Huisapotheek.** Een boek ten dienste van huisgezinnen op het land en in de stad, bij dringende ziekten en plotselinge ongelukken, bij schijndood en vergiftigingen........ *f* 0,90

Dr. PAUL BERGER, **De Hygiène vóór de Witte-broodsweken**........ *f* 0,90

Dr. CARL VAN GELSEN, **De Hygiène tijdens de Wittebroodsweken**........ *f* 0,90

Dr. OTTO LENZ, **De Hygiène nà de Wittebroodsweken.** .... *f* 0,90

Nuttige wenken, ernstige waarschuwingen, practische raadgevingen voor *gehuwden,* en *voor hen, die in het huwelijk wenschen te treden.*

De drie nummero te zamen........ *f* 2,25

De Gratiën uit het Rijk der Schoonheid en Vreugde. Prijs per afl. *f* 0,30. — Compleet 18 afl. *f* 4,50. — In prachtband, 2 deelen........ *f* 6,25

De tekst en uitvoering is tot het hoogste punt opgevoerd door bijdragen van de eerste schilders en schrijvers, in één woord, „DE GRATIËN" zijn een prachtwerk. Iederen vriend van fijne pikanterie een bron van genoegen. — Elke aflevering bevat 32 bladzijden tekst met 20 chromotypiën.

J. NORD en J. F. TUINSTRA, Artsen, Officieren van Gezondheid der 1e klasse, **Hoe men Zuigelingenmoet Voeden en Verplegen.** Een kleine gids voor moeders .... *f* 0,25

E. WERNER, **Moeder en Zoon.** Een boeiende roman. 200 blz. *Zoolang de voorraad strekt:*........ *f* 0,25
In prachtband .... *f* 0,45

BRAM VAN DORT (MARI J. TERNOOY APÈL), **Mademoiselle Céline**, vervolg op „Marie"........ *f* 1,50
Gebonden........ *f* 1,90

Prof. Dr. med. J. SCHOONDERMARK Jr.: Neurasthenia Sexualis. **Zenuwverzwakking door overprikkeld Geslachtsleven, en hare Behandeling.** . . . . . ƒ 1,75

Prof. Dr. med. J. SCHOONDERMARK Jr.: **Het Contraire Geslachtsgevoel bij den Man, en bij de Vrouw, en zijne Behandeling (?)** . . . . . „ 1,50

Prof. Dr. med. J. SCHOONDERMARK Jr.: **De Beteekenis van den Druiper voor het Huwelijk.** . . . . „ 1,50

Prof. Dr. med. J. SCHOONDERMARK Jr.: **Waar komen wij Menschen vandaan?** . . . . „ 1,25

Mensch van het Eitje tot . . . . „ 1,—

an den Schrijver . . . „ 0,90

Malthusianistische Weten- . . . . „ 0,75

Met 2 Afb. . . . . „ 1,25

Afb. . . . . . „ 1,25

. . . . . „ 0,60

liefde en **Vrouw-vrouwen-** . . . . „ 0,45

a, Onanie, Nymphomanie, Les-). 3e druk. . . . . „ 1,25

antingsapparaat. (Druiper, ... „ 1,25

der tevens en **Vrouw en** . . . . „ 1,—

palen van het Geslacht . . „ 0,50

. . . . . „ 1,25

p. 14e druk. Met 6 Afb. . „ 0,90

druk. . . . . „ 0,90

ksvoorwaarden. . . . „ 1,—

n en Jongens en **Vrouwen en** stel voor „Rijp en Groen". 2e dr. „ 0,60

organen van den Man, met beweegbare, gekleurde platen . . . „ 1,50

Dr. MINDER: [illegible] drie beweegbare, gekleurde platen, met verklaring. Een uitnemend Hulpmiddel bij het Onderwijs, mede geschikt voor zelfstudie. . . . . „ 0,60

LANE MEDICAL LIBRARY
STANFORD UNIVERSITY

This book should be returned on or before the date last stamped below.

25M-3-58-88267

0799 Schoondermark, J.
S37 Het (auto- en mutueel-)
1902 onaneeren.

NAME	DATE DUE

0799
S37
1902

